محسن

د قرآني زده کړې او پوهني لړۍ

۱۱۱

محسن تفسیر

له قرآنه یو څرک

Ketabton.com

۱۱۱ـ د «مسد» سورت

ژباړه او څېړنه :

احمد حسین «عنایت»

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسد سورت تشريح

ژباړه او څېړنه:

احمد حسين عنايت

بسم الله الرحمن الرحيم

د لوراند او لورين الله په نامه

سورةالمسد

د مسد سورة (۱۱۱)

سريزه: د «مسد» سورت مکي دی (۵) آيتونه يوه رکوع لري، په تلاوت کې (۱۱۱) په نزول کې (٦) سورت دی د «فاتحې» له سورة څخه وروسته نازل شوی دی. ددې سورة نوم «مسد» د هغه له پاياني آيت د پای له کلېمې څخه اخېستل شوی دی، سربېره پر دې نور نومونه هم ورته ذکر شوي دي لکه «تبّت» د سورت د لومړي آيت لومړۍ کليمه، او همدا راز بل نوم يې «لهب» د دريم آيت له وروستۍ کليمې څخه دی. ددې سورت په مکي والي کې د مفسرينو تر منځ هيڅ اختلاف نشته، خو البته په دې کې چې د مکې دور په کوم پړاو کې نازل شوی دی ټول مفسرين يوه خوله نه دي، او په دې توګه ستونزمن برېښي چې په سمه توګه وټاکل شي چې دا سورت د مکي دور په کوم مهال کې نازل شوی دی ـ البته د حضرت رسول اکرم او د هغه د بلنې پر خلاف چې ابولهب کوم دريځ او چلن درلود ددې په نظر کې نيولو سره دا اټکل کېدی شي چې ددې سورت نزول په هاغه زمانه کې شوی وو کوم مهال چې، هغه د رسول الله په دښمنۍ کې له بريده تېر شوی وو، او د هغه چلن او کړنې د اسلام په لار کې ستر خنډ جوړېده. حتا تر دې چې د هغه په توسه قريشو د حضرت رسول اکرم او د هغه له کورنۍ سره مقاطعه وکړه، او قريشو هغوی په شِعبِ ابي طالب کې ايسار او محصور کړي ول او د پيغمبر له کورنۍ څخه يوازې ابولهب داسې يو شخص وو چې د خپلې کورنۍ له وګړو سره يې پرېکون کړې وو او د پيغمبر له دښمنانو سره يې ملتيا کړې وه ـ ابولهب د حضرت رسول اکرم تره وو، او د وراره په ژبه د کاکا څرګنده غندنه تر هاغه مهاله مناسبه او شوني نه شوه تر څو چې د تره له بريده تېرې زياتې په څرګنده توګه رامخته نه شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مخکیني سورة سره اړیکه او د سورة د منځپانګې چوریلځ:

د قرآن کریم د تلاوت په ترتیب کې د مسد [تبّت] له سورت څخه مخکینی سورة، د نصر سورة دی چې له دې مخکې مو ورته په مفصله توګه نغوته کړې ده؛ چې د نصر او تبّت دوه سورتونه، دوه اپوټه، متضادې او بېلې پایلې او انجامونه ځرګندوي؛ یو له رنځ، کړاو، سختی، نښتېځنې او شکنجې سره پیل کېږي خو د ازمېښتونو په کوره کې له پخېدو، او فتنو څخه له تېرېدو وروسته په پای کې الهي نصرت، فتحې او بریا ته رسېږي، او بل؛ سره له دې چې د قدرت، ځواک، ثروت او شتمنیو پر ملاتړ یون کوي، خو له ډېر ظلم او زیاتي اورلګونې وروسته، په پای کې کوم ځای ته نه رسېږي، او برلاسی یې قطع او پرې کېږي. دا همدا د حق او باطل دوه لارې دي چې د آخرت د لارې لارویان، د تګلارې او لارلیک په انتخاب او غوراوي کې په سرګردانی، ځلبلاندی، هک پک والي او حیرانتیا اخته کوي. پیغمبر او له هغه سره ملګرو مؤمنینو د حق په لار کې پل کېښود او له خطره ډکې ستونزې یې د کسانو او هملارو له لړوالي سره سره، او همدا راز د ځواکونو د خواری له شتون سره پر ځان واخېستلې او په مېړانه یې وګاللې. تر دې چې د هغوی د وړتیاو او قابلیتونو په ظرف او ځمکه کې د الهي نصرت د رسېدلو شرایط برابر شول او د هاغو سببونو او لاملونو په توسه چې خدای تعالی د خپل حکیمانه مشیّت پر بنا په عالم کې ځای پر ځای کړي دي، هغوی یې بریالیتوب ته ورسول. د ایمان لار، سره له دې چې په پیل کې د کافرانو د اغزو او خنډونو په توسه تړلې او محدوده وه، خو په تدریج ورو ورو هموار او ټولو ته پرانېستل کېږي. او «دین الله» ته د لیوالو او عقیدتمندانو پوځ پوځ او ډلو ډلو ته یې په خپل ځان کې ځای ورکړ [وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا].

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مقابل لور کې، باطله لار چې د خپلو جذبوونکو او راکښوونکو ښکلاو، رنګارنګيو او ظواهرو سره يې لارويانو ته د سوکالۍ، هوساينې او غوړېدا زيرې ورکاوه، په پای کې لاربندۍ او پرېکون ته ورسېدله او خپل مسافر او لارويان يې د ځلبلاندۍ، لالهاندۍ،لارورکۍ په دښته او بيابان کې سراب او نهيلۍ ته يوازې پرېښوول. که لومړۍ لار نصرت، فتحې او سوبې ته رسېږي، دا لار د مال او شتمنيو له توښې سره، هيبتناک، ويروونکې، غرغنډه، شعله ور او لمبو والا اور ته رسېږي. [مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ. سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ].

هغه کليمې چې په دې وروستيو څو سورتونو کې پرله پسې د انسانانو د چلن د دوه ګونيتوب په ستاينه کې کارول شوې دي کټ مټ د دغو دوو لارو د متضادو ځانګړنو بيانوونکې دي. د باطلې لارې د لارويانو هڅې لکه څنګه چې د فيل په سورت کې بيان شوې، له لالهاندۍ، سرګردانۍ او ځلبلاندۍ پرته کوم ځای ته نه رسېږي او لار ترې ورکوي [أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ] او کوم توليد، غځېدنه او پرمختګ به ونلري. دا داسې يو حقيقت دی چې د «ابتر» [پرې والي] له کليمې سره د کوثر په سورت کې تر ټينګار لاندې نيول شوی دی [إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ]. او په دې سورت کې د «تـبّت» [پرې دي وي] له کليمې سره چې د اورلګاندو ځواکونو [لاسونو] پر خلاف يو شعار دی، بيان شوی دی [تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ]. انسان په دې «بندې کوڅې»، پای ترلې او پرې شوې لار کې له زيان او خسران او نهيليو پرته بل څه ته نه رسېږي [وَالْعَصْرِ. إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ].

خو هغه کليمې چې د حق لارې د ځانګړنو په ستاينه کې کارول شوې دي په بشپړه توګه له پوچۍ او بې حاصلۍ [تضليل] او سراب او لاربندۍ او پرېوالي [ابتر – تبّت] سره توپير لري، د حق لارې د ستاينې په لړ کې له «کوثر» او «ماعون» سره مخامخ کېږو، چې هر دواړه د زياتوالي، ډکوالي او خوښانوالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفهوم لري. ددې لارې لارويان له الله او خلکو سره په تلپاتې تړون کې د لارې او سفر ستونزې زغمي او په پرله پسې توګه د الهي فيض له لايزالې سرچينې څخه ځواک اخلي [فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ]. دا هاغه لار ده چې هر څومره پرې مخکې ځو د باطلې لارې د تنګی او پايترلتوب پر ځای، د حق د لارې پراختيا او ډېربښت او د الهي رحمت بې بريدو افقونو ته نژدې کېږو. دا يوه د الهي قرب او نژدېوالي لار ده او هغه بله د جهنم د ژوروالي لور ته يوه لار ده.

د سورت متن او د لُغتونو ترجمه:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿١﴾ مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَ مَا كَسَبَ ﴿٢﴾ سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾ وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿٤﴾ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ ﴿٥﴾	تَبَّتْ = غوڅ دې وي، نابود دې وي، نشت دې وي، لنډ دې وي ـ يَدَا = دواړه لاسونه ـ تَبَّ = هلاک دې وي، نشت کېږي، تباه شو ـ مَاأَغْنَى = ناړمن يې نکړ، ګټه يې ونرسوله، ـ مَاكَسَبَ = هاغه څه چې يې لاسته راوړي، هاغه څه چې يې ګټلي ـ سَيَصْلَى= ډېر ژر به وصل شي، ډېر ژر به داخل شي ـ ذَاتَ لَهَبٍ = شعله ور، لمبې والا، غرغنډې والا ـ حَمَّالَةَ = اوچتوونکې، ډېره بارکښه، لېږدوونکې ـ الْحَطَبِ = خس او خاشاک، د سوخت لرګي، سوځند توکي ـ جِيدِ = غاړه، د ټېر پاسنی برخه ـ حَبْلٌ = رسۍ، پړی ـ مَسَدٍ = د کجورو پاڼې او رښکې، د کجورو پټ، تاو شوی مزی، غښتل شوي تارونه ـ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿١﴾

د ابولهب دواړه لاسونه[1] [د هغه د ظلم او اور لګوني ځواکونه] لنډ شول،[2] او [په رښتيا چې] هلاک شو [= ناکام شو او موخې ته ونرسېد]

مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ﴿٢﴾

شتمنۍ او هاغه څه چې يې [له وسې او ځواکه] زېرمه کړي ول، هغه يې غني [او ناړمن] نکړ [عذاب يې له هغه لېرې نکړ] [= د هغه د کړنو پر پايلو يې له اخته کېدو مخنيوی ونکړ].

(c) ketabton.com: The Digital Library

سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾

ډېر ژر به د غرغندېه لمبو والا[۳] اور کې ننوځي.[۴]

وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿٤﴾

او د هغه ښځه د اورلگیتو خځلو خسبه ده[۵]

فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ ﴿٥﴾

په غاړه [په تېر][٦] کې به يې [د کجورو له پاڼو] د غښتل شوو تارونو رسۍ وي.[٧]

مَالُهُ	عَنْهُ	مَا أَغْنَىٰ	وَتَبَّ	أَبِي لَهَبٍ	يَدَا	تَبَّتْ
مال د هغه	له هغه	غني [ناړمن] نکړ	او هلاک شو	د ابو لهب	دواړه لاسونه	مات شول [لنډ شول]

حَمَّالَةَ	وَامْرَأَتُهُ	ذَاتَ لَهَبٍ	نَارًا	سَيَصْلَىٰ	كَسَبَ	وَمَا
خسبه [لېږدوونکې]	او ښځه د هغه	غرغندېه لمبو والا	اور	ډېر ژر به ننوځي	لاسته راوړي	او هغه څه

مَسَدٍ	مِنْ	حَبْلٌ	فِي جِيدِهَا	الْحَطَبِ
[کجورو د پاڼو له] تاو شوو تارونو	له	رسۍ	د هغه په غاړه کې	خځلې [خس او خاشاک]

د سورت د مفرداتو لنډه تشریح:

۱ ـ «يَدَا» تثنیه ده یعني دوه لاسونه، او د اسلام د پیغمبر (ص) او د هغه د رسالت پر خلاف د ابولهب ټولو شیطنت وزمو هڅو او پارونو ته نغوته کوي. څرنگه چې د یو انسان نیّتونه، موخې او مقصدونه د لاس په توسه د عمل او کړنو بڼه نیسي، «يد» [لاس] د ځواک او قدرت د اِعمال او پلي کولو نښه ده.

۲ ـ «تَبَّتْ» د «تَبَبَ» له ریښې مجازي مؤنث ماضي فعل دی [زیان یې وکړ]، چې پر ناکامۍ او تاوان دلالت کوي. په قرآن کریم کې دوه ځلې نور هم ددې فعل له م شتقاتو راغلي دي چې هر دواړه موردونه، تر نظر لاندې موخې ته له رسېدو مخکې د ماتې او ناکامۍ مفهوم لري او د فرعون د نقشې او نیرنگونو له سستوالي او خامۍ حکایت کوي: «...وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ» [غافر۳۷ (۴۰:۳۷)]، «...وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ» [هود۱۰۱ (۱۱:۱۰۱)].

د قرآن ډېریو مفسرینو او ژباړونکو د «تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ» په بیانولو کې د ښېرا، غندنې او نفرین شعاري مفهوم کارولی دی، که څه هم د «تَبَّتْ» د کلیمې په ریښه یې معنا کې، یو ډول قطع کېدل او غوڅېدل شتون لري، خو دا ډول معنا د زیان لیدلو او موخې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته له رسېدو څخه د لاس لنډېدو له لوازمو څخه ده او لېرې برېښي چې متعال خدای د پيغمبر(ص) له دښمنانو د يو دښمن پر ضد د غندنې او نفرين وزمه شعار ورکړی وي.

۳ - «لَهَبٍ» د اور لمبې او د لمر سوځنده شعلو، ځلاندو او وړانګو ته ويل کېږي، لکه څنګه چې د دروغ انګېرونکو د دوزخي سپورې په ستاينه کې راغلي دي: «...لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ» [مرسلات ۳۱ (۷۷:۳۱)] [نه د سپوږي خاصيتونه لري او نه د لمر له سوځنده ځلاندو څخه مخنيوی کوي]. ابی لهب هم نه خير او ښېګڼه درلوده، او نه يې څوک له اورسوځولو څخه په امان کې وو. چې د هغه د دوزخي اور د لهبتوب ذات، د هغه په ذات او ضمير کې دننه والي ته نغوته لري، نه دا چې له بيرونه پر هغه ورتپل شوی وي. دې ته ورته چې په قرآن کې يې فرمايلي: د خدای د بل شوی اور حُطمه ده چې پرله پسې له زړونو څرک وهي. «نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ. الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ.» [همزه ٦(١٠٤:٦) او ٧].

۴ - «سَيَصْلَى» د «صَلَى» له ريښې، د اور د لمبو په منځ کې ځای نيول دي. لکه څنګه چې موسی(ع) په هاغه سړې او تياره ژمنۍ شپې کې خپل کهول ته وويل: تم شئ، ما ته وړاندې يو څه اور برېښي، ښايي د هغه په رڼا کې کوم خبر واخلم يا يو څه له اوره تاسو ته راوړم چې پرې تاوده شئ «... قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ» [قصص۲۹(۲۸:۲۹) او نمل۷(۲۷:۷)]، خو د سلامتۍ له دې اوره تودېدل چرته، او د دوزخ د اور په تاو کې ځای نيول او سوځېدل چرته!؟ د دروغ انګېرونکو سوځند اورتوب، د هغوی د کړنو د وړانګو، سور اورواليو څرګندوي: «إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ» [صافات۱٦۳(۳۷:۱٦۳)] او «...إِنَّهُمْ صَالُو النَّارِ» [ص۵۹(۳۸:۵۹)].

۵ - «حَطَبِ» اغزي، خځلي، پيلوځه او خس او خاشاک ته ويل کېږي چې د اور د بلولو لپاره راټولېږي. دا ويي يو ځل بل هم په قرآن کې راغلي ده: «وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا» [جن۱۵(۷۲:۱۵)]. د عدالت غليمان او دښمنان [د عدالت ملو پر خلاف چې د جنت بناکوونکي دي] د جهنم لپاره اغزي، خځلي او خس او خاشاک راټولوي [خپله انرژي د اور په بلولو کې لګوي]. د مبالغې په توګه د «حمالة» ذکر کېدل د فتنې اچونې پر شدت دلالت کوي. له دې سره مل چُغلي او د نورو تر منځ انګل او غوغا ته «حمالة الحطب» وايي، په دې بنه کې د «ابی لهب» د مېرمن [د ابوسفيان خور چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيغمبر(ص) لومړی درجه دښمنه وه] نقش ، د بني هاشم او بني اميه تر منځ په جاسوسۍ او د شر اچولو په واسطه کېدو کې، ډېر ښه روښانه کېږي.

٦ ـ «جِيدِ» د ښځو د تېر پورتنۍ برخې ته چې له غاړې سره نښتې ده، ويل کېږي چې غاړکۍ پرې ځای نيسي. د شهيدانو د سرلاري خبره ده چې وايي: «خُطَّ الموتُ على وُلدِ آدَمَ مَخطَّ القِلادَةَ عَلى جِيد الفَتاهِ» [د حق په لاره کې] د آدم بچو ته مرگ لکه د پيغلو پر غاړو د غاړکيو په څېر ښکلی او گاڼلی دی. په عربي ژبه کې نورې کليمې هم لکه رَقَبه او عُنُق شتون لري چې د غاړې لپاره نور ويونه او مفهومونه دي [لاندي ذکر شوو آيتونه ته دې رجوع وشي: بلد۱۳(۱۳:۹۰)، نساء۹۲(۴:۹۲)، اسراء۱۳ (۱۷:۱۳) او ۲۹(۱۷:۲۹)].

دا تمثيل او تشبيه د يوې داسې ښځې مسخ شوی انځور څرگندوي چې د مرواريدو د غاړکۍ پر ځای يې، د خسو او خځلو د لېږدولو لپاره پېړ پړی پر غاړه اچولی دی! که لومړنی د فطري ښکلا نښه ده، دويمی د بارکشۍ او د نفس د اسارت نښه ده.

۷ ـ «مَسَدٍ» چې د دې سورة له نومونو څخه يو نوم دی او ښايي ډېر مشهور نوم له ټولو همدا دی، د هاغو رښتو او تارونو پر غښتل کېدو، تاوېدلو او اوبدل کېدلو دلالت کوي چې د وړيو او پنبې د تارونو او رښتو په اوبدون او جوړښت کې [د سپنسيو تاوولو او نسّاجۍ په صنعت کې] او هم د خرمنې او د کجورو د پاڼو د رښتو او تارونو په اوبدون او جوړښت کې څرگند دي.

د انسانانو لاسته راوړنې هم د ژوند په اوږدو کې په تدريج اوبدل کېږي او يو پر بل اېښوول کېږي او مجازاً د هغه د سرليک د غاړې چوپړوال او اړوند گرځي: «وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ ...» [اسراء۱۳(۱۷:۱۳)]. آيا په «فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ» کې د ابولهب د ماندينې هاغه سرليک نه ليدل کېږي، چې پخپله يې جوړ کړی؟

د مسد سورت له لومړي تر پنځم [۱ ـ ۵] آيتونو بشپړه تشريح:

د «مسد» سورة په پيل کې د «ابولهب» له نوم سره، چې ډېر مشهور هم دی مخامخ کېږو. دې موضوع ته مو له دې لامله نغوته وکړه چې خلک ددې سورة په اړه، په ځانگړې توگه په دې وروستيو کې ډېرې څرگندونې کوي چې دا پخپله په ډاگه کوي چې د «مسد» سورة له مطرحو او مشهورو قرآني سورتونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخه دی. په هر حال، بېځايه به نه وي چې ددې سورة په منځپانګې او په دې نوم کې چې د سورة په پيل کې راغلی دی لږ تم شو او ډېره پاملرنه ورته وکړو.

تاسو به ډېر ځله په تلويزيونونو او په نورو رسنيو کې تبصرې اورېدلي وي چې يو شمېر وګړي د قرآن په ډېريو سورتونو ملنډې وهي، په ځانګړې توګه ددې سورت په اړه چې وايي؛ د مسلمانانو خدای شعار ورکړی دی «د ابولهب لاسونه دې پرې وي». او دا چې ولې هاغه څوک چې ايمان يې نه دی راوړی وغندل شي، لعنت او نفرين شي او لاس يې پرې او غوڅ وغوښتل شي او هغه هم د خدای تعالی له لورې. نو دا څرګندوي چې د مسلمانانو کتاب ستغ، سخت او له تاوتريخوالي ډک کتاب دی دا څنګه خدای دی چې فرمان يې ورکړی چې د هغه انسان لاس دې پرې کړل شي، چې بس ايمان يې نه دی راوړی.

زموږ يو دوست او ملګری ښاغلی «نکته دان» چې تکړه قرآن پېژندونکی دی نقل کوي چې يو ځلې د يو شمېر افغانانو له لورې د هغوی مجلس ته وروبلل شو هغوی غوښتل چې د بحث په بهير کې پر اسلام او قرآن د اعتراض په پايله کې نوموړی ملامته کړي، د مجلس له پيل کېدو سره سم يې پر قرآن اعتراضونه پيل کړل چې په الهي کلام کې دا څنګه کېدی شي د يو انسان پر ضد چې هغه هم د پيغمبر خپل سکنی تره دی دا ډول د لاسونو د غوڅېدو شعار ورکړل شي، نوموړي هغوی ته په خطاب کې وويل؛ دا چې تاسو په قرآن نه پوهېږئ، دا ستاسو خپله ګناه ده او که نه، لومړی دا چې ابي لهب د پيغمبر د تره نوم نه بلکې لقب يې دی، د هغه خپل نوم عبدالعزی وو دا لقب يې ورته له دې لامله ورکړی وو چې هغه ډېر اورلګاندی وو او تل به يې د مخالفت او جګړې اور ته لمن ته وهله. او بله دا چې د لهب معنا د اور لمبه يا شعله ده، په قرآن کې د هغه د نوم پر ځای د هغه لقب ته نغوته کول دا رسوي چې هغه ته په اشارې کولو سره يې د زمانې او د راتلونکو زمانو ټولو هاغو کسانو ته چې اور بلوي او د مخالفتونو او جګړو اور ته لمن وهي، او په مجازي توګه يې ټول هاغه کسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

رانغاړلي دي چې د تاريخ په اوږدو کې په يوه بڼه نه يوه بڼه يې د اور لـه لمبې يا شعلې سره اړيکه وي، او د خير پر ځای تل د جګړې او مخالفت اور تـه لمـن وهي. د اور لمبې او شعلې د هغه د وجود له دننه هرې خوا تـه خپرېږي او تـل شر زېږوي، قرآن وايي دداسې وګړو لاسونه به لنډ او غوڅ وي او کومې پايلې ته به ونرسېږي، او په پای کې به ناکام او نهيلي وي . نوموړی وايـي؛ چـون ددوی اړيکه د افغانستان د چپيانو له هاغې ډلې سره وه، چې له نوم سره يې شـعله مـل وه. ددې خبرې په اوږدو سره هغـوی سرټيټـي، خجـل او غلـي شـول. پـه دې ترتيب له هاغه مجلس څخه چې هغوی کومې موخې او پـايلې تـه پـه تمـه ول، نيمګړې شوه او مجلس د هغوی د موخو او هيلو پر خلاف پای ته ورسېد.

ددوی ستونزه له قرآن سره په مخامخ کېدو او مطالعه کـې هـم بېسـوادي ده، او هم بدنيتي. د «آل عمران» په سورة کې يې دې ډول انسانانو ته نغوته کـړې ده، او راغلي دي چې؛ ددې کتاب آيتونه پر دوو برخو محکماتو او متشابهاتو ويشـل شوي دي: «فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم زيغٌ» خو هغوی چې په زړه کې يې کوږوالی او بېلارېتوب دی «فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ» [آل‌عمـران ۷ (۳:۷)] هاغـه څه چې ورته او متشابه دي پلټي، هغوی فتنې پسې دي؛ او په حقيقت پسـې نـه دي. دا راز کسان يوازې په پلمـو پسـې ګرځـي او يـوه بهانـه پيـدا کـوي، او پـه همدې بڼه مطلبونه مخکې او وروسته کوي او يو لړ ظواهر تـرې را اخلـي، هغـه هم د خپلې پوهې او درک او د خپل ځان لپاره د توجيهاتو تر بريده.

خو دويم لېد؛ د لومړي پر خلاف دی [چې لـومړي لېـد د بـد نيـت لـه مخـې يـو لړ مسئلې مطرح کوي او اسلامي شخصيتونو ته يې ښکنځلې او ځورلې کـولې]، پـه دوهـم لېد کې چې زموږ ځينې ډېر ښاغلي او مسلمان انـديال او پوهـان هـم دي چـې خپل ځانګړي نظريات نه يوازې ددې سورت په اړه، بلکـې د ټـول قـرآن پـه اړه لري. ددوی د لېد پر بنسټ، چې معتقد دي قرآن د پيغمبر خبره ده او پيغمبر د قرآن راوړونکی نـه بلکـې د قـرآن پنځګـر دی، دوی وايـي طبيعـي ده د هاغـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضـرت له حال سره متناسب، کله چې مسرور او خوښ وو، د قرآن مطالب يـې انډول، موزونتر، روان او فصيح بيان کړي دي او کله چـې سـتړی او خواشـينی وو، آيتونه په ټيټه سطحه بيان شوي دي. لکه د شاعرانو او ليکوالانو په څېر چې د هغوی فکري توليدونه د هغوی د ژونـد د روحـي وضـعيتونو او حـالتونو تـابع دي. او له هغې ډلې يې همدې سورة ته نغوته کړې چې ددوی په نظر کې اصلا له نورو سورتونو سره انډولتيا او برابروالـی نلـري او حتـا د پيغمـبر خپلـې ډېـرې خبرې او کلېمې له دې سورة څخه ډېرې اوچتې او فصيحې دي. نو له همـدې لامله دا ډول نتيجه اخېستنې څرګندوي چې بايد په دې سورت کـې ډېـره ژوره ځيرنه او څېړنه شي.
زموږ له نظره، ددې خبرې اصل چې ځېنو سورتونو ته په لومړيتوب قايل شـو او د هغوی تر منځ يو ډول تبعيض وګڼو منطقي نه دی.

سمدم لکه ددې په څېر چې وغواړو د خپل بدن غړو تـه يـو پـر بـل لومړيتـوب قايل شو، او مثلاً چې ووايو ماغزه له نورو غړو څخه ډېر بهـتر دي، يـا سـترګې د پښو له نوکانو ډېرې غوره دي او نوکان هيڅ په درد نه لګـي. دا مسئله سـړي تـه هاغه ټوکه را په زړه کوي. چې وايې:

د بدن غړو او اجزاؤ يو تر بله بحث کاوه او هر يوه غوښتل خپل ځان پـر نـورو غوره څرګند کړي، تر دې چې نوبت هاغه غړي تـه رسـېږي چـې البتـه د نـوم اخيستل يې له نزاکته لېرې دی او د ذکر وړ نـه دی. پـه هـر حـال غوښـتل يـې ووايي؛ د بدن هر غړی پخپله خپل ځانګړی اهميّت لـري، او د ټـوکې پـه توګـه ددې مطرح کول ددې لپاره وو چـې دا مفهـوم څرګنـد کـړي چـې کـه د بـدن ځېنې غړي کار ونکړي نور غړي هم له کاره لوېږي.

مقصد دا چې د انسان وړه ګوته يا کوم غاښ که خوږ شي، ټول بدن يې له کـړاو سره مخامخ کېږي او له هغه سره هيڅ غړی نشي کولی خپل کار په سمه توګه سر ته ورسوي. نو، دا ټول غړي يوه ټولګه ده چې يو تر بله کار کوي او يـو لـه، بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره همغږي دي او نه شي کېدی ووايو چې کوم يو يې غوره دی او موږ ته يې ارزښت او اهميت تر نورو ډېر دی. ټول ارزښتناک او ګټور دي. ددې ټولګې له غړو هر يو يې پر خپل ځای ګومارل شوی او اړين دی.

اوس په دې سورة کې هم کېدی شي چې موږ ورته له عرفاني ليده وګورو او ووايو، چې ښه، ددې سورة د غندنې اړخ عرفاني جنبه نه لري، يا که اديبانه ليد ولرو او ووايو چې د وينا د ښکلا او روانۍ له مخې د کلام الله نورو آيتونو ته نه رسېږي، يا د مبارزې او انقلاب او جهاد اهل اوسو او ووايو دا سورة له دې اړخه بې ارزښته دی، يا که علمي او پوهنيز ليد ولرو او له دې ليد سره دې سورة ته وګورو؛ خو په هر حال هر يو له دوی، له خپل ځانګړي ليده اعتبار لري، په داسې حال کې چې دا سورة بايد له خپل اړخ او د هاغو مسئلو له ګوډه چې مطرح کړې يې دي وليدل شي، او تر څېړنې لاندې ونيول شي.

دا سورة د ابولهب او د هغه دښځې په اړه دی. چې دا دواړه ښځه او مېړه په فوق العاده توګه شقيان ول؛ داسې ښځه او مېړه، چې مېړه يې له بني هاشم وو او ښځه له بني اميه. ابولهب د هاغه چا لقب دی چې اصلي نوم يې «عبدالعُزّی» دی. لکه د پيغمبر^(ص)^ د پلار نوم چې «عبدالله» دی، يعنې د الله بنده، «عبدالعُزّی» هم يعنې د عُزّی بنده. چې عُزّی د قريشو د ستر بُت نوم وو.

قريشو درې ستر بُتان درلول: لات او مَناف او عُزّی؛ سمدم لکه ربّ او الله او مَلِک، هغوی خپل درې ستر بُتان پر دې درې نومونو نومولي ول. دا عبدالعزّی کوم پردی سړی هم نه وو، د پيغمبر خپل سکه تره وو. د پيغمبر^(ص)^ د بعثت پر مهال له نهو ترونو څخه څلور يې ژوندي ول: عباس، حمزه، ابوطالب او يو يې هم همدا «عبدالعُزّی» وو، هغه سر بېره پر دې چې د پيغمبر تره وو د پيغمبر^(ص)^ د دوو زومانو پلار هم وو؛ يعنې د پيغمبر^(ص)^ د دوو لوڼو «رقيه» او «ام کلثوم» خُسر وو. «عبدالعُزّی» او پيغمبر^(ص)^ تر دې بريده کورنۍ نژدې اړيکې درلودې. او «عبدالعُزّی» د بني هاشم له کورنۍ، د عبدالمطّلب له زامنو څخه وو. نو، وينو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د پيغمبر^(ص) له قومه دی او ډېر نژدې خپلوان يې دی. له دې ټولو سره، دا سړی د پيغمبر^(ص) له تر ټولو ډېرو کينه کښو او سترو دښمنانو څخه وو. هغه څوک چې د پيغمبر تره او د هغه نژدې فاميل وو، له هغه سره په دښمنۍ کې يې هيڅ حد او بريد نه پېژانده. دا سړی هاغو دوستانو ته ورته وو چې له شا خنجر وهي. هغه مهال چې پيغمبر^(ص) او د هغه پليونان د ابی طالب په شِعب کې، په فشار کې ول او بايکاټ شوي ول او هيچا حق نه درلود له هغوی سره اړيکه ونيسي ـ چې تر شپږو مياشتو دې وضعې دوام درلود، يا د ځېنو په وينا تر دوه، درې کالو پورې، چې په تاريخ او سيرت کې يې پوره موده څرګنده نه ده ـ په هر حال په دې موده کې دوی په بشپړه توګه بېل او جلا شوي ول دا سړی پر هغوی د فشار له اصلي لاملونو څخه وو. له پيغمبر سره دښمني يې، د ټولو مشرکينو په نسبت زياته وه.

خو نوم يې ولې «ابولهب» شو؟ «لَهَب» يعنې د اور لمبه. ځېنو ويلي چون مخ يې تک سور او سپين وو، له ورايه به داسې ښکارېده چې پر مخ يې اور بل شوی وي، له دې لامله يې دا نوم پرې کېښود؛ او ځېنو نورو ويلي څرنګه چې ډېر اوربغرکی او اورلګاندی سړی وو او ډېر شيطنت يې درلود او ډېره اورلګونه يې کوله، دا نوم يې ورته ورکړی وو. په هر حال هر لامل چې وو، دا يو لقب دی چې خپل قوم يې ورته ورکړی وو.

قرآن همدا د «ابولهب» کليمه چې ددې قول پر بنا د هغه کنيه وه، د هغه د نوم لپاره غوره کړې ده له دې څرګندونې سره چې دا، يو ملتهب يعنې اور لګاندی سړی دی، او ددې سړي له وجود څخه اور غرغنډې او لمبې کوي.

اوس، دې سورة ته پاملرنه وکړئ چې خپله شخصاً ده ته د هغه پر نامه نه غواړي نغوته وکړي، بلکې د هغه د اورلګاندی صفت ته اشاره لري، د هغه پر دې ځانګړنې ټينګار شوی چې جګړې ته د سکروټو راوړونکی او اوربلوونکی دی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

یعنې پر هاغه صفت یې برید شوی دی چې د اسلام د پیغمبر او د هغه د دعـوت په وړاندې یې له ځانه ښکاره کړی، نه د هغه پر ذات.

د قرآن د پای په څلورو سورتونو کې، څلور ځله د «قُل» کلیمه ددې سورتونو په پیل کې کارول شوې ده، چې دې سورتونو ته «چهار قُل» یا څلور قُل وایي، چې هرومرو به مو اوریدلي وي. البته په قرآن کې پنځه سورتونه دي چې د قُل له کلیمې سره پیل کېږي [یو یې د قرآن (۷۲) یعنې د جن سورة دی «قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ ...»] او دا څلور سورتونه چې د کتاب په پای کې ځای پر ځای شوي دي: قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ، قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ، قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ او قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ. دوه سورتونه «نصر» او «مسد» له دې څلورو سورتونو څخه تر یوه وروسته راغلي دي. یعنې د کافرون له سورة څخه وروسته یې، دا دوه سورتونه د پرانتز په توګه راوړي دي، چې لومړنی [د نصر سورة] د پیغمبر او مؤمنانو نهايي سرلیک څرګندوي او بیانوي چې په پای کې به نصرت او سوبې ته ورسېږي او هغه مهال چې شرایط او چمتووالی، ظرفیت او وړتیا یې ومونده، د الله نصرت به پر هغوی راشي او خلک به پوځ پوځ او ډلې ډلې د الله دین ته وارد شي. نو، د «نصر» په سورة کې د مؤمنانو مثبت سرلیک څرګندوي، او زموږ تر بحث لاندې سورة کې، یعنې د «مسد» په سورة کې د هغوی د دښمنانو منفي سرلیک او بده پایله، څرګندوي.

د پیغمبر(ص) د نهضت اصلي دښمنان کوم کسان ول؟ څوک د پیغمبر کینه کښ دښمن دی؟ چې اورلګونه یې کوله. او کوم سرلیک د هغوی په انتظار کې دی؟ هغوی، د مؤمنانو برعکس، [چې په پایله کې به د مؤمنانو برې په برخه شي] لاسونه به یې غوڅ شي؛ پرې او جلا به شي، کار او اند به یې غځېدنه او پرله پسې توب ونه مومي. «تَبَّتْ يَدَا...» یعنې وایي؛ د هغوی شاتنۍ او دنباله همدا له اوسه پرې ده. د پیغمبر(ص) او د اهل ایمان نهضت به بیرې او ثمر ته ورسېږي او خلک به ډلې ډلې، دې مکتب، هیلې او مرام ته وارد شي. لکه څنګه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

همداسې وشول او د ټولې ټاپووزمې وګړي له دې اند او غورځنګ سره یو ځای شول. پایله یې برې دی او د مسلمانانو سوبه، په داسې حال کې چې له ابولهب څخه به، کوم نوم او اثر پاتې نشي. لکه څنګه چې پاتې نشو او په هلاکوونکي ناروغتیا ومړ، او هم موخه یې او هم دی پخپله او د هغه ټول آثار او شته له منځه ولاړل. نو، وینو چې دوه بهیره او دوه جبهې چې یوه د بلې پر وړاندې او ضد واقع دي، بیانوي. نو د هاغو څلورو سورتونو یا څلور قُل په منځ کې یې، د دوو [مثبت او منفي] لارو د پایلې پر بیان پاملرنه کړې ده؛ مثبت یې چې له دې مخکې مو ولوست، [د «نصر» سورة]، او منفي یې چې همدا د «مسد» سورة دی، چې په لاندې ډول توضیح ورکوو:

لنډ او پرې دي وي د اور بلوونکو لاسونه:

دا سورت د «ابی لهب» پر خلاف له شعار سره پیل کېږي، هر یو شعار پر یـو ډول اراده او آهنګ دلالت کوي. چې خپله هیله او ارزو، په مثبت یا منفي لور کـې، د یو لړ لنډو کلیمو په قالب کې بیانوي. د انسانانو اعتقادي یـا سـیاسي هیلـې او ارزوګـانې دا ډول نـه دي چـې تـل خـارجي او عینـي تحقـق ومـومي، د شـعار ورکول، یوازې قلبي لېوالتیا او د هغوی د حرکت لـورى څرګنـدوي. خـو هاغـه څه چې الله تعالی د شعار په بڼـه مطـرح کـوي قطعـي او مسـلّم دی او د هغـه د مشیّت ثابت لوری څرګندوي. او کـه نـه، خـدای تعـالی خـو لـه قلبـي اغېـزو او نفساني انفعالاتو پاک دی، چې د یو بنده پر خلاف شعار ورکړي.

البته په قرآن کې دوه ځلې د«قاتلهم الله أنّى یؤفکون» مفهوم کارول شوی دی، [توبه۳۰(۹:۳۰) او منافقون۴(۶۳:۴)] چې ژباړونکو د «قاتلهم الله» جمله پـه «خـدای دې دوی ووژني، یا خدای دې دوی هلاک کړي» ژباړلې ده، پـه داسـې حـال کې چې کوم خدای چې د موجوداتو ژوند او مرګ د هغه په لاس کـې دی کـه وغواړي څوک ووژني نو شعار ته کومه اړتیا نلري. ددې کلیمې اصل د جنګ په مفهوم هم کارول شوی دی، چې مطلب یـې د دښـمن د حرکـت ودرول او بـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اثره کول دي. لکه څنګه چې په عربي ژبه کې د شرابو د تريخوالي او تېزوالي نيولو او پخولو ته هم «قتل الخمر» وايي. د «تبّت» معنا «پرې او لنډ دې وي» هم له «قاتلهم الله» سره ډېره نږدې ده او هر دواړه د کافرانو د اور لګوني د اغېزو د ودرولو او خنثی کولو لپاره يوه غوښتنه، مشيّت او اراده څرګندوي.

پر دې ترتيب هغه معنا چې ښايي د « تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ» له آية څخه استنباط شي، د ابي لهب د ښي او کيڼ لاس له پرې کېدو څخه ډېره پراخه او وسيع ده. الهي مشيّت داسې حکم کړی دی چې د «ابي لهب سانو» توان او هڅه او قدرت، قوت او ځواک دې غوڅ او منقطع وي او په پای کې دې د هغوی د تجاوز او تيري لاسونه د خدای له بندګانو څخه لنډ شي. که څه هم دا څو ورځې تېرې، ظلم او ستم کوي، خو دا د هاغې مودې او محدود مهلت له لامله دی، چې خدای تعالی د انسانانو د ابتلاء او ازمېښت لپاره له واک او اختيار سره هغوی ته ښبلي او ګومارلي دی. سره له دې چې هغوی ته د عمل ډګر او د امتحان مهلت ورکوي خو د الله طرحه او تدبير [کيد] استوار، ټيکاو او ټينګ دی. «وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ» [اعراف۱۸۳(۷:۱۸۳)] چې په پای کې به هيڅوک ونشي کولی د هغه د عدالت له منګولو وتښتي. او په پايله کې به هرومرو د ناسمې لارې تلونکي له سراب او بنديز سره مخاخ کېږي.

لکه څنګه چې مخکې مو وويل: ابی لهب د رسول الله د تر ټولو زيات کينه کښ دښمن، يعني عبدالعزّی کُنيه وه، که محمد(ص) وياړ کاوه «عبداللّه» دی، د هغه د دښمن نوم عبدالعزّی، يعني د بت بنده وو! [عزّی، د قريشو ستر بت وو] دا چې قرآن د خپل دوديز روش پر خلاف په دې سورت کې د يو شخص نوم مطرح کړی دی هرومرو يو لامل لري چې نه ښايي بې توپيره ترې تېر شو. د پاملرنې وړ ژوره خبره په دې کې ده چې د نوم پر ځای يې، د هغه کُنيې ته نغوته کړې ده، چې کټ مټ اسم با مسمی هم دی. داسې يوه کنيه چې د ابی لهب ټوليزه ستاينه او د هغه د صفتونو لنډيز دی او د هغه د شخصيت بڼه په سمه توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرګندوي. ګواکې د هغه معاصرو او هم مهالو وګړو د هغه د سور مخ یا اورلګونې یا د اور تړوته والې له لامله په دې نوم نومولی وو! په هر حال کې دا نوم که له هر لامله پرې ایښوول شوی وي، هاغه څه چې له هغه په تاریخ کې نقل شوي دي د کینې، حسد او دښمنۍ له هاغه سوزوونکي اور څخه حکایت کوي چې د هغه له دننه یې لمبې وهلې، هاغه اور چې هغه یې، د هاغه مهال د دود، رسم او سنت پر خلاف ، د خپل قوم او نژدې خپلوانو پر وړاندې جګړې او مقابلې ته اړ کړ. ابی لهب سره له دې چې د بنی هاشم له زوزاته وو او د عبدالمطلب [د قریشو د مشر] له زامنو څخه ګڼل کېده او د پیغمبر تره او د هاغه حضرت د زومانو پلار وو، له دې حال سره یې د ټولو قریشو په نسبت له هغه سره تر ټولو زیات پردی چلن کاوه. په داسې حال کې چې د هغه مهال قبیلوي تړونونو په طبیعي توګه حکم کاوه؛ چې لږ تر لږه د بني هاشم په څېر چې حتا تر اسلام راوړو مخکې یې له پیغمبره د هغه د دښمنانو پر وړاندې دفاع کوله، او له محمده یې د خپل خوش چلن خپلوان په عنوان ملاتړ کاوه، خو ابي لهب نه یوازې دا چې داسې ونکړل، بلکې له یو مخې یې له بني هاشم سره پرېکون وکړ، او هاغه تړون یې لاسلیک نه کړ چې د هغې پر بنسټ باید ټولو هاشمیانو له حضرت رسول اکرم^(ص) څخه تر پایه ملاتړ کاوه او ابی لهب یوازېنی هاشمي وو چې داسې یې ونکړل او د کهول او قوم پر خلاف له بني امیه سره، چې مېرمن یې [ام جمیل د ابوسفیان خور] له هغوی وه، یو ځای شو او له سنګدلۍ او لجاجت سره په هاغه توطئه او تصمیم کې شریک شو چې په توسه یې پیغمبر^(ص) او مؤمنین د دوو یا دریو کلونو لپاره ګوښه او په اقتصادي محاصره او د ابیطالب په شِعب کې په محبوس کېدلو محکوم شول. ابي لهب له دننه یو دښمن او د خیانت هاغه لاس وو چې په زهرو ککړ خنجر یې د پیغمبر پر شا واهه. هغه د پیغمبر پر ضد د اورپکۍ او اورلګاندۍ داسې مصداق وو چې تل به حضرت رسول^(ص) ته په پېټوني او پېټنځای کې کېناسته چې د هغه له بلنې مخنیوی وکړي او هر مجلس او هره ناسته یې ګډه وډه کړي؛ او له خپلې تېزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبې او د ليونو په څېر حرکتونو سره به يې ګډوډي رامنځته کوله چې د حضرت رسول اکرم^(ص)^ خبره د چا غوږ ته ونرسېږي او د چا په زړه کې ځای ونه‌نيسي. له رسول الله^(ص)^ او د هغه له بلنې سره د دښمنۍ په اړه د بني اميه او د هغوی د هم پيمانانو اند او پلمه، د جاهليّت له تعصب او د خپلو بتانو د حريم له ساتلو څخه زياته، دا وه چې ګواکې هاغه حضرت غواړي ځواک لاسته راوړي او د بني هاشم سروري او مخورتوب زيات کړي. خو په دې راز دښمنۍ کې د ابولهب انګېزه له تعصب او تيتوالي او د هغه د اموي مېرمنې د هڅونې او پارونې له ګوډاګيتوب کېدو پرته، نور څه نه ول.

طبري د عبدالله بن عباس^(رض)^ او حضرت علي^(رض)^ په حواله نقل کوي: چون د «وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ»[شعراء۲۱۴(۲۶:۲۱۴)] آية نازل شو، د خدای تعالی^(ج)^ رسول^(ص)^ د عبدالمطلب د کهول ټول غړي راوبلل ددې لپاره چې د الله پيغام هغوی ته ورسوي... نو همدا چې د الله رسول^(ص)^ وغوښتل په خبرو پيل وکړي، ابولهب ترې مخکې شو او ويې ويل: پر تاسو يې سحر کړی او په ګډو وډو خبرو يې مجلس ګډوډ کړ او حضرت رسول اکرم^(ص)^ هيڅ خبره ونکړه، او خلک خپاره شول. همدا راز طبري د ابن عباس په حواله ليکلي: «يوه ورځ پيغمبر^(ص)^ د بطحاء لور ته لاړ. غره ته پورته شو آواز يې وکړ، ويې ويل: ـ [يَا صَبَاحَاهُ، يَا صَبَاحَاهُ!] ـ [د «صباح» د کليمې انتخاب ددې لپاره وو چې، تل به يرغلونه ګهيځ وختي په نابېره توګه واقع کېدل]. کله چې د مکې خلکو دا غږ واورېد، ويې ويل: څوک دی چې فرياد کوي؟ وويل شول: «محمد» دی، ټول جمعيت د هاغه حضرت پر لور لاړ، هغه د عربو قبيلو هر يوې ته په نامه غږ کړ، «ای خلکو! چمتو شئ او راشئ»، قريش راټول شول او ويې ويل تاته څه درشوي؟ پيغمبر وفرمايل: «أَرَأَيْتُم اِنْ حَدَثْتُكُمْ أَنَّ الْعَدُوَّ مُصْبِحُكُمْ أَوْ مُمْسِيكُمْ؟ أَكُنْتُمْ مُصَدِّقِيَّ؟» څه نظر لرئ که تاسو ته مې اعلام کړی وای چې دښمن ګهيځ مهال يا د شپې پر مهال په تورتم کې پر تاسو ير غل کوي آيا زه به مو رښتينی نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼلم؟ هغوی وویل: هو! هرو مرو مو رښتینی ګڼلې، حضرت ورته وویل: «فَإِنِّي نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ» نو زه له یوه سخته عذابه تاسو خبروم چې په مخکې یې لرئ. هاغه مهال ابولهب وویل: تباً لَکَ! أ ما جَمَعْتَنا اِلاّ لِهذا؟! – زیان او مرګ دې پر تا وي! آیا د همدې لپاره دې موږ ته غږ کړ او راټول دې کړو؟!

نو ځکه له دې وروسته الله تعالی(ج) وفرمایل: « تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ»: «تَبَّتْ»: تباه شو. هلاک شو. نشت او نابود شو. «تَبَّتْ» د «تَبَبَ» له ریښې مجازي مؤنث ماضي فعل دی [زیان یې وکړ]، چې پر ناکامۍ او تاوان دلالت کوي. دا فعل د بددعا، غندنې او خبرو لپاره دی، او د هلاکت او نابودۍ په معنا دی: یعنې هلاک او نابود دې وي! په قرآن کريم کې دوه ځلې نور هم ددې فعل له مشتقاتو راغلي دي چې هر دواړه موردونه تر نظر لاندې موخې ته له رسېدو مخکې د ماتې او ناکامۍ مفهوم لري او د فرعون د نقشې او نیرنګونو له سستوالي او خامۍ حکایت کوي: «...وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ» [غافر۳۷(۴۰:۳۷)] او د فرعون مکر [او تدبیر] [د هغه] له زیان [او تباهۍ] پرته بل څه نه وو، «...وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ» او له هلاکت پرته یې څه ورزیات نکړل [هود۱۰۱(۱۱:۱۰۱)].

«يَدَا أَبِي لَهَبٍ»: د ابو لهب دواړه لاسونه. چې د کلّ تسمیه د جزء په اسم ده او له لاس څخه مطلب د هغه ذات او ځواک دی. «يَدَا» تثنیه ده یعنې دوه لاسونه، او د اسلام د پیغمبر(ص) او د هغه د رسالت پر خلاف د ابولهب ټولو شیطنت وزمو هڅو او پاړَونو ته نغوته کوي. ځرنګه چې د یو انسان نیّتونه، موخې او مقصدونه د لاس په توسه د عمل او کړنو بڼه نیسي، نو «ید» [لاس] د ځواک او قدرت د اِعمال او پلي کولو نښه ده.

«تَبَّ» هلاک او نابود شو. چې د مخکینۍ غندنې د تحقق او واقع کېدو د بیان لپاره ماضي فعل دی او له قطعي او جوت راتلونکې خبر ورکوي. [زیان او هلاکت دې د ابو لهب پر دواړو لاسونو وي چې، زیان مونده او هلاک شوی دی] د تـبّت او تبّ دوه فعلونه، د غندنې او نفرین په معنا «لنډ او نشت دې وي» یا د خبر په

(c) ketabton.com: The Digital Library

توګه «لنډ او نشت شوي دي» يا يو يې غندنه او بل يې خبر دی يا ددې پر عکس دی. د تـبّت د فعل نسبت، دوو لاسونو [يدا] ته د هغه په هڅو او د کارونو په پايله کې د نوموړي پر زيان او ماتې دلالت کوي، ځکه چې [يد] لاس د کار او د نيتونو او اخلاقو ښکارندوی دی، د هغه تثنيه [يدا] ګواکې پراخو هڅو ته اشاره ده. او تبّ د شخص ابولهب په اړه دی.

نو تَبَّتْ يعنې پرې کـړې دي وي. تبـاب چـې د «تَبَّـتْ» مصـدر دی د هـلاک او نابودی او ټوټه ټوټه کېدو پـه معنـا دی، چـې د غنـدنې لپـاره دی. يَـدَا، او پـه واقعيت کې«يدانِ»، يعنـې دوه لاسـونه؛ د ابولهـب دوه لاسـونه. وَ تَـبَّ او غـوڅ شول، او نشت دي وي، چې دا د مخکينـۍ غنـدنې او دعـا د واقـع کېـدو بيـان دی. نو پاملرنه وکړئ چې له «يَد» څخه کوم مطلب اخېستل کېږي؟

هغوی چې په رسنيو کې پر دې سورة نيوکې کوي هغوی انګېـري چـې مطلـب يې همدا فزيکي ګوتې او لاسونه دي، په داسې حال کې چې په قرآن کې «يَد» په نورو معناو هم راغلی دی؛ دا کليمه نه يوازې د انسان په اړه، بلکې پـه ځلونـو د الله په اړه هم کارول شـوې ده او تـل د کليمـې اسـتعاره ای معنـا لـري. مـثلاً وايي: «... يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْـدِيهِمْ ...» [فـتح۱۰(۴۸:۱۰)] د اللـه لاس لـه لاسـونو د پاسه دی. يعنې څه؟ د خدای لپاره خو نشو کولی لاس قايل شو. يا په بـل ځـای کې وايي: «... بِيَدِكَ الْخَيْرُ ...» [آل‌عمران۲۶ (۳:۲۶)] مورږ هـم کلـه چـې تعبيـر کوو چې مثلاً خدايا خير او نيکي ستا په لاس کې ده. نـو، يَـد دلتـه د قـدرت او ځواک په معنا دی. يـا «... قُـلْ إِنَّ الْفَضْـلَ بِيَـدِ اللّـهِ...» [آل عمـران۷۳(۳:۷۳)] ووايه په تحقيق سره فضل د الله په لاس کې دی. دا ډول تعبيرونه په پښـتو کـې هم لرو. يا دا چې «قُلْ مَـنْ بِيَـدِهِ مَلَكُـوتُ كُـلِّ شَيْءٍ ...» [مؤمنـون۸۸(۲۳:۸۸)] ووايه دا چې د هر څيز سمبالونه او واکمني د الله په لاس کې ده. يا هغه چا تـه چې د خپل پالونکي څښتن له آيتونو څخه يـې مخ اړولـی دی؛ وايـې: «... مَـا قَدَّمَتْ يَدَاهُ ...» [کهف۵۷(۱۸:۵۷)] همافه څه دي چې پـه دوو لاسـونو يـې لـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکې لېږلي دي، يعني مخکې له دې چې په آخرت کې د خدای په درشل کې حاضر شي، په داسې حال کې چې زموږ ډېر کارونه په فکر او ژبه دي، نه زموږ د لاسونو په توسه. نو «يد» په دې موردونو کې مجازي حالت لري. د انسان کړنې او لاسته راوړنې هم سره ددې چې له ژبې او سترګو او غوږونو سره سرته رسېدلې وي، «يد» ته يې نسبت ورکول کېږي او انسان ته د هاغه څه پر بنسټ چې، د هغه دوو لاسونو «يداه» سر ته رسولي، جزا ورکول کېږي. [چې دوه لاسونه د انسان د تصميم او ارادې د تحقق او ځلا ښکارندوی دي]: «ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ...» [حج۱۰(۲۲:۱۰)] دا همغه څيز دی چې ستا لاسونو له مخکې رالېږلي دي.

کله هم د تصميم، ارادې او اجازې معنا ورکوي چې په يو ډول د هماغه ځواک اثر او نتيجه ده. لکه چې وايي: «...بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ...» [بقره۲۳۷(۲:۲۳۷)] يعني هغه څوک چې د نکاح تړون د هغوی په لاس کې دی. مثلاً هلک او جينۍ يا پخپله واده کوي يا د هاغه چا په توسه چې د هغوی عقد او نکاح د هغه په لاس کې ده؛ يعني مثلاً د جوړې له دواړو څخه د يوه يا د دواړو واک د هغوی له پلار يا نيکه سره دی؛ چون کېدی شي د هغوی د ټيټ سن له لامله، د هغوی يا له هغوی څخه د يوه واک مثلاً له پلار يا نيکه سره وي.

د قرآن ډېريو مفسرينو او ژباړونکو د «تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ» په بيانولو کې د ښېرا، غندنې او نفرين شعاري مفهوم کارولی دی، که څه هم د «تَبَّتْ» کليمې په ريښه يې معنا کې، يو ډول قطع کېدل او غوڅېدل شتون لري، خو دا ډول معنا د زيان لېدلو او موخې ته له رسېدو څخه د لاس لنډېدو له لوازمو څخه ده او لېرې برېښي چې متعال خدای د پيغمبر(ص) له دښمنانو د يو دښمن پر ضد د غندنې او نفرين وزمه شعار ورکړی وي.

او همدا راز په دې سورة کې له «لاس» څخه مطلب هم، د ابولهب دا مادي او فزيکي لاس نه دی؛ بلکې لاس دلته په مجازي توګه کارول شوی دی او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځـواک او قـدرت ښـکارندوی دی؛ يعنـې هاغـه؛ د شرک ځـواک، د مخالفـت ځواک، د دښمنۍ ځواک، چې له پيغمبر سره مقابله کوي او غواړي چـې اسلام نشت کړي، هاغه منفي ځواکونه چې د اسلام د نهضت او انقلاب په مقابل کې پـه يوه ليکه شوي دي، دا ځواک دې پرې او غوڅ وي، قطعـه دې وي، نشـت دې وي. دا شعار دی خو په واقعيت کې له حقيقت سره سـم دی، او کـه نـه خـدای تعالی(ج) خو شعار نه ورکوي. روښانه ده چـې خـدای تعـالی(ج) کـه وغـواړي پـه يقيني توګه به داسې وشي. که هغه اراده وکړي، کافران او د اسـلام دښـمنان بـه مقطوع شي او اړينه نه ده چې خدای تعالی هغوی وغندي. دا مـوږ انسانان يـو چې شعار ورکوو او د انسانانو شعار د هغوی قلبي لېوالتيا ښـکاره کـوي. مـرګ پـر پلانکي، ژوندی دې وي پلانکی، پلانکی بيـرغ دې ټېکـاو وي، دا د يـو ملـت د غوښتنو څرګندونه کوي؛ خدای تعالی خو اړتيا نه لـري چـې شـعار ورکـړي. کـه خدای تعالی غوښتلی د ابولهب روح يې اخيسته او نور نو اړين نه وو چـې لاس يې غوڅ کړي يا يې وغندي. او هغه مهال هـم، چـا خـو د ابولهـب مـادي لاس غوڅ نکړ چې د اسلام مخالفين په رسنيو کې ووايي چې د عقيدې له کبلـه ولـې بايد د يو انسان لاس غوڅ شي. نه داسې کومه پيښه شوې او نه چـا لـه دې آيتـه داسې کوم مطلب اخيستی چې د ابولهب فزيکي لاسونه بايد غوڅ شوي وای او دا کار شـوی هـم نـدی ... حتـا هغـه آيـت چـې د غلـه پـه اړه دی او فرمـايي: «وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَب...» [مائده ۳۸ (۵:۳۸)] د نرينـه يا ښځينه غله د عمل جزا داده چې لاس يې غوڅ شي، له لاس څخـه مطلـب پـه لازمي توګه د هغه د لامسې غړی نه دی. البته په تيـر کـې چـې ډېـری کارونـه د لاسونو په توسه سرته رسول کېدل او داسې کارونه چې پرته له لاسـونو وي ډېـر لږ سر ته رسېدل. خو په هاغه پَير کې چې زندان نه وو، پوليس او څارندوی، او کوم امنيتي سيستم هم نه وو، که چا بـه غـلا کولـه، پـه ځـانګړې توګـه پـه هاغـه دوران کې يوازينۍ حل لار يې دا وه چې د يوې نښې او علامې په توسه غـل و پيژندل شي او مثلاً فرض کړئ يوه ګوته يې غوڅه کړي. خو حتا په هاغې ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې هم ويلی شو چې مطلب يې دا مادي او فزيکي لاس نه دی او مطلب ترې د شخص د ځواک، وسې او قدرت لاس دی. لکه څنګه چې اوس هم وينو کـه کوم کسان مثلاً په سترو شرکتونو کې غټې غلاګانې وکړي، څه ډول يې لاسونه پرې کوي؟ دلته خو نور يو وګړی نه دی، لسګونه کسان دي. د لاسونو پـه توسه يې هم چې غلا نه ده کړې. ستري کمپنۍ له کامپيوټر سره کار کـوي، چـې نـه کوم حقوقي شخصيت دی او نه کوم حقيقت دی، چـې فعاليـت لـري. نـو بايـد عملاً يـې لـه هاغـه شرکتـه لاس لـرې کـړای شي، او لاس يـې مـثلاً د پلانګـۍ اړيکبندۍ له کاروني لنډ کړل شي. زموږ په زمانه کې هم چې وينو لګيا دي په دې حکم عمل کوي. وينو چې هر څـوک کـه کـوم خـلاف او خطا کـار وکـړي مارکدار او نښاني کېږي، په سوابقو او کړنپاڼو کې يې شامليږي او نور نو هغه تـه څوک کار نه ورکوي.

مثلاً په اروپا يا آمريکا کې که څوک د کور قسط يا د برېښنا او غاز لګښت پر خپل وخت ورنکړي او اعتبار يې خراب شي که کوم ځای اجاره کول غواړي پـر هغـه اعتماد نه کوي؛ يعني په واقعيت کې لاس يې لـه کـاره پـرې کـوي. د وسـمهال حقوقي او قضايي سيستمونه په عملي توګه ډېر په ځير دا قانون اجرا کوي.

که څوک د ټولنې د اعتماد او ويسا وړ نه وي لاس يې پرې کېږي او لـه ټـولنيزو فعاليتونو او چارو يې لاس لنډېږي، که په هر کار کـې وي لـه هغـه کـاره د لاس لنډولو له لارې عملي کېږي، مثلاً په موټر چلولـو کـې کـه څـوک درې ځلـې د خلاف او خطا کړونکی شي، لاس يې له موټروانۍ لنډوي؛ د موټر چلولـو اجـازه ليک ترې اخلي او نوره ورته اجازه نه ورکوي چې د موټروانۍ پر سيټ کښـېني. دا ټول يوشمېر مفهومونه دي چـې لـه فزيکـي لاس څخـه ډېـر پراخـه دي او دا فزيکي لاس د«يد»له مصاديقو يو ګڼل کېږي.

نو د « يد» معنا د «تبت يدا ...» په آية کې له لاس څخه [چې د بدن د غړي په توګه دی]، ډېره پراخه او اوچته ده او که هم د لاس په اړه کارول کېږي له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لامله ده چې لاس د ځواک او قوت د کارولو وسيله ده. پر دې بنا ددې کليمې جامعه معنا همدا توان او ځواک دی. او که هم د استعارې په توګه د نعمت او ملک او ددې په څېر د نورو په اړه کارول کېږي د هاغه ځواک او قدرت له لامله دی چې لاس د نعمت ورکړه کوي او يو ملک برابروي.

همدا راز د «يدا» معنا په [تبت يدا ...] کې چې دوه ښی او کيڼ لاسونه دي، ګواکې د استعارې په توګه مثبتو او منفي هڅو، افراط او تفريط، کيڼ لوری تګ او ښی لوری تګ، بخشش او بخل او د انسان د چلن دوو متضادو اړخونو ته اشاره لري، په هر حال کې څرګنه چې د ابو لهبانو نيتونو د هغوی په ټولو هڅو کې باطل او بيهوده دي که په ظاهري بڼه کوم په زړه پورې کار هم سر ته ورسوي بې ببرې، بې پايلې او پرې شوی به وي.

په هر حال، دا الهي پيغام او خبرتيا ده چې د زماني د [ابولهب ـانو] فکر او عمل به نتيجې ته ونرسيږي. غوڅ دې وي د خيانت کارانو درغلګرو او درغلن چارو لاسونه، لنډ او پرې دې وي، د تيري کوونکو، يرغلګرو او ظالمانو لاسونه. دا په واقعيت کې الهي اراده او غوښتنه ده. يو قانون دی چې په نړۍ کې جاري او ساري دی، او همداسې هم وشول. عملاً هم وښوول شول چې هغه او هغه ته ورته کسان کوم ځای ته ونرسېدل او د هغوی ټولې هڅې، چل ول او دسيسې بندې کوڅې، خنډ او بنديز ته ورسېدلې.

په يو لنډ آيت کې چې ددې سورة په پيل کې راغلی دی دعا او غندنه اعلانوي، او هغه ته تحقّق وربښي او پلي کوي، او جګړه پای ته رسېږي، او پرده راښکته کېږي! خو هاغه څه چې ددې سورة د پيلامې له آيت وروسته راځي، په حقيقت کې د هغه څه بيان او توضيح ده چې واقع شوی دی او پای ته رسېدلی دی:

مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ. ما، نافيه يا انکاري استفهاميه ده. عنه چون د رد او دفاع څرګندونه کوي د مَا أَغْنَى عَنْهُ مفهوم، دا دی چې هغه انګېرله، کوم مال

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې چې راغونډ کړی او زېرمه کړی دی او کوم ځواک او برلاسی يې چې لاسته راوړی دی هغه به له هر څيزه بې نيازه کړي او د پيښو پر وړاندې به ترې دفاع کوي او له غورځېدا څخه به يې مخنيوی کوي؛ خو هغه ته يې کومه ګټه ونرسوله. قرآن د غندنې اونفرت په بڼه له دې سرې يادونه کوي فرمايي: هلاک او نشت دې وي د ابولهب هر دواړه لاسونه او نشت شوی دی هغه پخپله. او ورپسې فرمايي: مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ. کوم مال او شتمنۍ يې چې لاسته راوړي دي [کوم مقام او شغل يې چې حاصل کړی دی] هغه ته يې کومه ګټه ونرسوله [او هغه د دوزخ له اوره نه بچ کوي]. دلته قرآن يوې مهمې موضوع ته نغوته کوي او موږ پوهوي چې د حضرت رسول اکرم(ص) په مقابل کې ددې سړي د انحراف او مبارزې يو عامل او په يو اعتبار د هغه د غرور او جحود او انکار لامل همدا مال او منال او شتمني وه، په ځانګړې توګه هاغه څه يې چې د خپل هنر او ځواک په توسه لاسته راوړي ول. لکه د نورو وګړو په څېر چې انګېري، ثروت او شتمني د انسان لپاره هر څيز دی.

د ثروت او شتمنۍ په اړه د انسان اشتباه همدا ده. که ثروت ته انسان په دې سترګه وګوري چې شتمني د انسان له اړتيا وړ توکو، چارو او څيزونو څخه ده، يعنې داسې و انګيري چې شتمني د هغه يو شمېر اړتياوې رفع کوي او له دې زيات څه اهميت نلري، په دې صورت کې شتمني انسان ته زيان نه رسوي؛ يعنې شتون يې خير او ګټور دی، چې په دې توګه له داسې انګېرنې سره شتمني زيان رسوونکې نه، بلکې د کار د آسانۍ لپاره مرسته کوي. خو که ثروت د انسان لپاره داسې بڼه ونيسي او داسې وانګېري، چې کله سړی ثروت ولري هر څه لري او ټولې چارې له شتمنۍ سره سمېږي او له ثروت سره ټولې ستونزې حل کېږي او دا چې سړی پيسې ولري نور نو غم نلري، او د ثروت په درلودلو سره ځان پر نورو اوچت ګڼي او پر نورو کبر کوي، همدا مهال دی چې ثروت د انسان د بدبختۍ لپاره جوهر او تومنه جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د «همزَة» په سورة کې دې موضوع ته چې انسانان له مال او ثروته د راپيدا شوي غرور څخه څه کړني او عمل کوي، په څرګنده توګه نغوته کوي او په توسه يې د انسان کړني په ځانګړي توګه انځوروي؛ فرمايي: وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ. الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ. يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ. [همزة١(١٠۴:١) تر٣].

«هُمَزَة» او «لُمزَةٍ» يعني هاغه ډله چې همز او لمز کوي، هاغه کسان چې د سترګو له اشارو او د سترګو له کُنجونو او د شونډو له کُنجونو سره او د پېښو او تمثيل په توسه نور خلک تحقيروي، سپکاوی ورته کوي او ملنډې پرې وهي. خلکو ته ددې بې اعتنايي او بې پامۍ او انسانانو ته د سپکاوۍ منشأ او سرچينه د هغوی پيسې او شتمني ده. ويني چې نور يې نلري او هغه يې لري نور ټول د هغه په نظر کې کوچني دي، او دا پخپله چې شته او هر څه لري تر نورو خپل ځان ستر ګڼي. «الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ.» هغوی چې مال او شتمنۍ يې راټولې کړې دي او پرله پسې يې شمېرلې او حساب کړې دي، او تل پر دې اخته دی چې خپل حسابونه سم کړي او هغه وګڼي، چې مثلاً د څو ميليونو يا ميلياردونو څښتن دی. يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ. هغه انګېري چې دا مال به يې تلپاتې او جاويدان کړي. سره له دې چې انسان يقين لري چې يوه ورځ به هرومرو مړ کېږي، خو کله کله مال او ثروت داسې يو غرور پکې رامنځته کوي چې د انسان حالت د هغه چا د حالت په څېر کېږي چې خيال کوي نور به نو د مال او ثروت په ډاډ له هر آفته خوندي وي او دا شتمني او ثروت به يې تلپاتي او جاوېدان کړي.

نو ابولهب د کوم څيز پر تکيه او ډاډ له پيغمبر سره دښمني او کينه کښي کوله؟ پر دې ډاډ چې شتمن سړی وو؛ هغه د خپلې زمانې په تناسب ميليونر وو. خو له خپل ټول مال او شتو او ټولنيز موقعيت سره، او د قرآن په تعبير له ټولو لاسته راوړنو سره، په پای کې چرته ورسېد او څه يې وکړل؟ نه يې شتمنيو او نه په ټولنه کې موقعيت يې کومه نتيجه ورکړه او هغه يې له اړتيا بچ نکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګړي انګيري چې که شتمن او ځواکمن وي، پوره او مقام ولري، دا خيزونه به يې ملاتړ وکړي. دوی خيال کوي د مال او موقعيت پر تکيه، هر کار چې يې زړه وغواړي کولی شي. هغوی ته فرمايي دا څيزونه هيڅ يو به تاسو ناآرمن نکړي او په درد به مو ونلګي او ستاسو کومه ستونزه به حل نکړي. نه د ابولهب اور لګونو او نه د هغه ګډوډيو او اله ګولو، وکولی شو اسلام له ريښې وسوځوي او د الهي وحی د وړانګو مخه ونيسي او نه مال او مقام يې د هغه په ساتنه کې په کار راغی. کوم مهال چې هغه وليدل د قريشو مشران او سروال له ساز او سامان او سمبال پوځ سره په بيړه له مکې ولاړل او په بدر کې د مسلمانو له وړې بې ساز او سامانه ډلې سره مخامخ شول، ابولهب د سوبې زيري او د محمد(ص) او د هغه د پليونانو د سرونو تحفې ته سترګې پر لار وو. چې نابېره يې د قريشو د رسوا ماتې او د وينو بهيدنې او د بدر په خاګانو کې د قريشو د سروالو او د خپلو همغاړو ملګرو د پرېوتلو خبر واورېد. ټولې هيلې يې چې په سر کې درلودې پر باد لاړې. او پرته له دې چې لکه د نورو قريشيانو غوندې د جنګ ليکي ته لاړ شي او توره وکاږي؛ غم، انديښنو او ماتم يې له کينې پر ډک زړه فشار راوړ، له پښو يې وغورځاوه او نور پورته نشو تر دې چې بدن يې د عَدَسه ناروغۍ [د چيچکي دانو يا پر پوټکي د تناکو وبايي ناروغۍ] داسې خيرن او مکروبي کړ چې په دې حال کې چې هيڅوک ورته نه نژدې کېده، سترګې يې له دنيا پټې کړې او په هاغه دوزخ کې چې پخپله يې ځانته برابر کړی وو سترګې پرانيستې.

هغه پر مال او مقام له ډېې لګولو سره، خپل برياليتوب جوت ګاڼه، په داسې حال کې چې هيڅ يو له دوې ونشو کولی هغه د حق د نور په غلي کولو او د خپلو کړنو له پايلو څخه په بچ کولو کې ناآرمن کړي «مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ». دا د هغه دنيوي سرليک وو، لکه څنګه چې په دنيا کې مال او لاسته راوړنو يې ونشو کولی ورسره مرسته وکړي، په آخرت کې هم، د هغه شتمني او برلاسی له لاسه ځي، د هغه شتمنيو او مال، هڅو او تلاش د هغه لپاره هيڅ کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونکړې، هغه او د هغه هر څه له هلاکت او تباهۍ سره مخامخ شول. [د قرآن په بيان د اصحاب شمال لـه ژبې: «مَا أَغْنَى عَنِّي مَالِيَهْ. هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهْ» [حاقه٢٨(٦٩:٢٨) او ٢٩] شتمنۍ مې زه ناړمن نکړم، واکمني مې له ما لاړه.] يعني دا دنيا يې چې پای ته ورسېده؛ په آخرت کې به هم د خپل ځان لـه دننه د بل شوي اور په پايلو اخته کېږي؛ «سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ». [په دې دنيا کې هم بدبخته او بيچاره شو] او په قيامت کې به هم داسې يو اور ته ورننوځي چې «ملتهب» او لمبو والا به وي، داسې اور چې ذَاتَ لَهَب، [د التهاب څښتن] يې، پخپله ابولهب دی، هغه چې د التهاب، شعلو او لمبو پلار دی، داسې اور ته به ننوځي چې هغه اور پخپله له همده مشتعل، ملتهب او بل شوی دی.

دا مو په ځلونو مخکې ويلي چې د جنت نعمتونه او د جهنم عذابونه په دې دنيا کې د انسان له کړنو او عملونو څخه تجسم مومي. يو سړی چې په دې توګه د کينې، حسادت او د جحود او انکار له اوره ملتهب دی د داسې سړي وجود سر تر پايه اور دی. کله چې مړشي «لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ» [هغه ته ويل کېږي] ته [د دنيايي عمر په موده کې] له يو مخې له دې [د عملونو د ثبت او ضبط له ميکانيزمه] غافل وې، دا دی ستا له سترګو مو [د غفلت] پرده لېرې کړه، اوس دې نو سترګې تېزې دي، او هر څه درته په بربنډه بڼه څرګندېږي او په ښکاره او برېښنده توګه هر څه وينې. هاغه مهال به خپل ځان په دې غرغنډه او لمبو والا اور کېويني، چې په دينا کې هم پـه همدې اور کې سوځېده خو حس کولی يې نه شو.

سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ. سَيَصْلَى، خبر لـه راتلـونکې دی او دا د ابولهب لـه مرګه مخکې ددې سورة پر نـزول دلالـت کـوي. نَارًا، ځانګړی اور تـه نغوته کـوي. ذَاتَ لَهَبٍ. ددې څرګندونـه کـوي چـې ددې اور او د اورلګانـدي ريښه يوه ده، هر دواړه له يوې سرچينې او د يو راز لمبو لرونکې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

«سَيَصْلَى» د «صَلَى» لـه ريښـې، د اور د لمبـو پـه منځ کـې ځـاى نيـول دي. لکـه څنګـه چـې موسـى^(ع)^ پـه هاغـه سـړې او تيـاره ژمنـۍ شـپې کـې خپـل کهول ته وويل: تم شئ، ما تـه وړانـدې يـو څـه اور بريښـي، ښـايي د هغـه پـه رڼا کې کـوم خـبر واخلـم يـا يـو څـه لـه اوره تاسـو تـه راوړم چـې پـرې تـاوده شـئ «...قَـالَ لِأَهْلِـهِ امْكُثُـوا إِنِّي آنَسْـتُ نَـارًا لَعَـلِّي آتِـيكُمْ مِنْهَـا بِخَـبَرٍ أَوْ جَـذْوَةٍ مِـنَ النَّـارِ لَعَلَّكُـمْ تَصْـطَلُونَ» [قصـص۲۹(۲۸:۲۹) او نمـل۷(۲۷:۷)]، خـو د سـلامتۍ لـه دې اوره تودېـدل چرتـه، او د دوزخ د اور پـه تـاو کـې ځـاى نيـول او سـوځېدل چرتـه!؟ د دروغ انګېرونکـو د سـوځند اور خاصـيت، د هغـوى د کړنـو د بـريښ، سـور اورتـون څرګنـدوي: «إِلَّا مَـنْ هُـوَ صَـالِ الْجَحِيمِ» [صافات۱۶۳(۳۷:۱۶۳)] او «...إِنَّهُمْ صَالُو النَّارِ» [ص۵۹(۳۸:۵۹)].

لکه څنګه چې حسد او کينه پالنه د ابولهب په تياره دننه کې ريښه درلوده او د هغه له ژبې او نورو غړو څخه يې لمبې را ايستلې پـه دې تمـه چـې د حق او د حقپالو زړونو ريښې وسوځوي. نو هغه به ډېر ژر، په راتلـونکې کـې، پـه اور کـې واچول شي. او له داسې يوه سرليک سره به دوځار شي. په داسې اور کـې چـې ذَاتَ لَهَبٍ؛ داسې اور چې د لمبو او غرغنډو لرونکـى دى. پـه واقعيـت کـې دي سړې پخپله دا اور بل کړى دى، ويلى شو چې دا پخپله ددې اور لپـاره د خسـو او خاشاکو انبار دى.

«لَهَبٍ» د اور لمبې او د لمر سوځنده شعلو، ځلاندو او وړانګو ته ويل کېږي، لکـه څنګه چې د دروغ انګېرونکو د دوزخي سېوري په ستاينه کې راغلي دي: «...لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ» [مرسلات ۳۱ (۷۷:۳۱)] چې نه د سـېوري خپروونکـى [= واقعي ساتونکى] دى او نه له اوره مخنيوى کـوي. ابـى لهـب هـم نـه خيـر او ښېګڼه درلوده او نه هم لـه اورسـوځولو يـې څـوک پـه امـان کـې وو. د هغـه د دوزخي اور د لهب والي ذات، د هغه په ذات او ضمير کـې دننـه والي تـه نغوتـه لري، نه دا چې له بيرونه پر هغه ورتپل شوى وي. دې ته ورته چې په قرآن کـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې فرمايلي: د اور حُطمه د خدای بل شوی اور دی چې پرلــه پسې لـه زړونـو خرک وهي. « نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ. الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ.» [همزه٦(١٠۴:٦) او ٧]. نوم يې «ابولهب» دی او سرليک يې هم «ذات لهب». چې هر دواړه يو تر بله تناسب لري، سرليک يې هم داسې يو اور دی چې پخپله يې رامنځته کړی دی. هر څوک چې څه کړي هغه به ريبي. هغه چا چې په ژوند کې د خلکو ژوند ته اور ورته کړی، له ظلم او ستم سره، او له هاغو شکنجو او رَبْړَونو سره چې کړي يې دي او هاغه مفاسد چې په دنيا کې يې سر ته رسولي دي او د خلکو ځان او مال ته يې اور ورته کړی دی طبيعتاً سرليک به يې له داسې اور پرته نور څه نه وي.

عجيبه دا چې د «لهب» کليمه دوه ځلې په دې سورت کې کارول شوې ده چې دا دويم ځل د هاغه کافر د عذاب په توګه چې د هغه د اوربلوونکي نفس توصيف او تحقق دی ځرګند شوی دی: په دې دنيا کې د هر راز ځواک او لاسته راوړنو څخه له لاس لنډېږو وروسته په پای کې په آخرت کې «سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ». داسې ستر اور ته به ننوځي او وبه سوځي چې د غرغنډو لمبو والا، ژبه ور او شعله ور به وي. «لَهَب» چې د اور لمبه او ژبانه ده د اور د انځوروړلو او مشخص کېدو لپاره، او د هغه د لمبو او شعلو لپاره ذکر کېږي.

او لا هيښوونکي دا چې د هغه د مېرمنې انځور هم ځرګندوي، چې جګړې او معرکې ته د اور او سکروټو راوړونکې وه، په داسې حال کې چې د خسو دروند پنډ له زيږې رسۍ سره پر خپلې غاړې ليږدوي. نـار، ذات لهب او حطب چې په دې آيتونو کې کارول شوي دي د حق له لارې سره د مقابلې لپاره د ابولهب د اور بلولو له صحنې يو تصوير او انځور ځرګندوي. خو د حسد، کينې او دښمنۍ اور چې د هغه له دننه لمبې کوي په پای کې هغه پخپله د بدر د ماتې له غوسې او هغې سختې بيمارۍ چې پر ځان يې برلاسې شوې وه له پښو وغورځېد او اوربلوونکي لاسونه يې د خلکو له ځان او مال څخه لنډ شول.

«تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ».

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېرمن يې: وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ. او د ابولهب مېرمن هم له هغه سره په اور کې لوېږي په داسې حال کې چې د خس او خاشاکو لېږدوونکې ده. وَامْرَأَتُهُ، سيصلى ته يا د هغه ضمير ته عطف دی. «حمّال» يعني هاغه څوک چې کوم بار لېږدوي. «حَطَب» يعني خځلې، خس او خاشاک. حماله د امرأته لپاره خبر دی چې د سخن چينې او فتنه ګرۍ ښځې څخه کنايه ده چې د جګړې او فتنې د فعل د هڅونې او پارونې لپاره وسيله شي لکه څنګه چې هر سخن چين او د فتنې وسيلې ته، حمالة الحطب وايي.

«حَطَبِ» هاغو اغزو، خځلو، پيلوځو او خسوخاشاکو ته ويل کېږي چې د اور د بلولو لپاره راټولېږي. دا ويي يو ځل بل هم په قرآن کې راغلې ده: «وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا» [جن١٥(٧٢:١٥)]. د عدالت غليمان او دښمنان [د عدالت ملو پر خلاف چې د جنت بناکوونکي دي] د جهنم لپاره اغزي، خځلې او خسوخاشاک راټولوي [خپله انرژي د اور په بلولو کې لګوي]. د «حمالة» مبالغه ذکر کېدل د فتنې اچونې پر شدت دلالت کوي. له دې سره مل چغلي او د نورو تر منځ انګل او غوغا اچوونکي ته «حمالة الحطب» وايي، په دې بڼه کې د «ابی لهب» د مېرمنې نقش ، د بني هاشم او بني اميه تر منځ په جاسوسۍ او د شر اچولو په واسطه کېدو کې، ډېر ښه روښانه کېږي.

نو ابولهب پخپله اورلګاندی او ښځه يې پيلوځه او خسبه او فتنه ګره وه. چې «حَمَّالَةَ الْحَطَبِ»: د خسبه او د لرګو لېږدوونکې په معنا له سخن چين څخه کنايه ده چې د خلکو تر منځ د کينه کښۍ او دښمنۍ د اور په لګولو او تازه کولو سره، د هغوی د مينې، محبت او دوستۍ درمند ته اور اچوي، او د ټولو د دوستۍ رښتې او د خپلوۍ اړيکې پرې کوي. چې دا اصطلاح په پښتو کې هم لرو چې وايو پلانکی د جګړې د اور بلوونکی دی. ځينې د فتنې اور ته لمن وهي او ځينې هم ورته خسوخاشاک راوړي او سون توکي يې برابروي. لکه څنګه چې مو وويل؛ ابولهب د پيغمبر د دوو زومانو پلار او له قريشو څخه وو او د پيغمبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

تره وو، خو ښځه يې چې اصل نوم يې «عَرْواء» وو او کُنيه يې «اُمّ جَميل» چې زياتره پر همدې کُنيه مشهوره وه. د ابوسفيان خور او د حَرْب بن اُمَيّه لور وه، يعني د پيغمبر د لومړۍ درجې دښمن خور وه چې ابوسفيان د عربستان په ټاپووزمه کې د شرک اصلي اډه او پايګاه وه. او د ابولهب پر جهالت سربېره د هغه د ناسمو کړنو اصلي لامل همدا ښځه وه چې، د هاغه پخواني حسادت، کينې او رقابت له مخې چې د بني اُميه او بني هاشم تر منځ شتون درلود، خپل مېړه يې د پيغمبر په مقابل کې د دښمنۍ لپاره هڅاوه. سره ددې چې ابولهب هاشمي وو، او د هاغه مهال د قبيلوي تعصب پر بنسټ ابولهب بايد د بني هاشم پر لور واى نه د بني اميه پر لور، خو د پيغمبر(ص) په اړه او د هغه د دعوت او بلنې پر وړاندې رسماً له بني اميه سره ولاړ وو، او د ژوند تر پايه له بني هاشم سره يو ځاى نشو، چې د اپخپله د هاغه وخت د دود او رسم مخالف کار وو، او دا ډېرى کړنې د همدغې ښځې په توسه وې چې هغه يې تر آغېز لاندې وو. نو، مېړه يې اوربلوونکى دى او د دښمنۍ اور ته لمن وهي او د اور شعلې، غرغنډې او لمبې ګړندى کوي، او ښځه يې هم د جګړې د اور بلولو لپاره پيلوځه او خسبه ده چې خس او خاشاک او سکروټې راوړي.

نو د ابولهب مېرمن چې د جګړې اور ته د خسو او سون توکو راوړونکې، او د فتنو اصلي پاروونکې او وسوسه ګره وه لکه د محکومې اسيرې او بندۍ په څېر چې يوه تاوه شوې او کلکه رسۍ يې په غاړه کې پرته وي او د هغې په توسه يې د محاکمې لور ته ورکاږي، د يوه تَرُور او ګېوډ خُلق او خوى او د تاوو شوو او ناسمو ګډو وډو لاسته راوړنو څخه د کلکو بندونو يو زندان وو. هغه چې د ښځينه عاطفي فطرت او طبيعت پر خلاف په دا ډول بندو، ترلو او نرينه والو زيږو غوغاو او انګلونو کې يې ګډون کاوه، د اسارت بند يې د مرحوم طالقاني په وينا د «رقبه» او «عنق» پر ځاى چې د غاړې اصلي نوم دى، په «جيد» کې چې د ښکلا او د غاړکۍ او ګاڼې او د سينګارتوکو د اچولو ځاى دى اچول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآن دې ښځې ته «حمّالة الحب» وايي. او دا نوم ددې ښځې لپاره ښه اسم با مسمی دی، د ځينو روايتونو له مخې دا ښځه سره له دې چې ښه مالداره او شتمنه وه خو بيا هم خس او اغزي به يې پخپله شا راوړل او د حضرت رسول اکرم(ص) په لاره کې به يې خپرول، نو په واقعي او فزيکي توګه به يې هم تل رسۍ پر غاړه وه او خسبه ګري به يې کوله. همدا راز تل به يې د قريشو تر منځ د دښمنۍ اور بلوه او کومه سخن چيني به يې چې کوله؛ تل به په خوځښت کې وه دلته او هلته، چې يوه تازه خبره کشف کړي يو څه دروغ او درب ورسره ملګري کړي او بيا لاړه شي د قريشو په ناستو او محفلونو کې يې ووايي او قريش وهڅوي او هغوی وپاروي او د قريشو تر منځ د دښمنۍ او خصومت اور ولګوي، او هم دا چې له دې کار سره لکه د هر سخن چين په خبر او د هر هغه چا په خبر چې د انسانانو تر منځ دښمني رامنځته کړي «حمّالةالحطب» او خسبه ده، خسبه توب يې د خپل ځان پر ضد دی؛ چې په دې توسه د خپل ځان پر ضد اور رامنځته کوي، او په جهنم کې به د خپل ميړه سره سمه په اور کې سوځي. لکه څنګه چې د ابولهب لپاره د نوم غوره کول پر هغه له دريو اړخونو د تطبيق وړ وو هم د هغه د شعله ور سور مخ له مخې، چې يوه ټوټه د التهاب او لمبې وو، بل التهاب او لمبه يې د کينې او حسادت پر بنسټ وه، په عين حال کې همدا سړی چې ابولهب وو، په جهنم کې د ډېرو التهابونو او لمبو خاوند د جهنم د ملتهب او غرغنډ اور ښبنتن دی [نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ].

قرآن يوه کليمه غوره کړې چې په يو مهال کې له دريو اړخونو پر هاغه سړي [«عبدالعُزّی نومي»] رښتيني او صادقه ده. همدا راز د «حمّالة الحطب» کليمه يې چې د هغه د ښځې لپاره يې غوره کړې ده چې بيا هم له دريو اړخونو ددې ښځې په اړه رښتيني ده. د معنا د بلاغت ځرګندوالی همدا دی چې لنډې او مختصرې کليمې وي خو ژورې، له معنا ډکې او نه هيرېدونکې وي؛ په يو مهال کې بې شمېره معنا ګانې په ذهنونو کې ژوندۍ کړي چې هغه ټولې معناګانې ددې کليمو په اړه رښتيني او صادقې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ. فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ. دا خسبه؛ په داسې حال کې چې له تاوو شوو مزو څخه جوړه شوې رسۍ يې په غاړه اچول شوې ده. في جيدها، مقدم خبر، د محدودوني ښکارندوی، حبل د ورپسې لپاره مبتداء، او په جمله کې د امرأته لپاره خبر يا حال دی.

«جِيدِ» د ښځو د ټېر پورتنۍ برخې ته ويل کېږي چې له غاړې سره نښتې ده، او غاړکۍ پرې ځای نيسي. د شهيدانو د سرلاري خبره ده چې وايي: «خُطَّ الموتُ على وُلدِ آدَمَ مَخطَّ القِلادَهَ عَلى جِيد الفَتاهِ» [د حق په لاره کې] مرګ سړيو ته لکه د پيغلو پر غاړو د غاړکيو په څېر ښکلی او ګاڼلی دی. په عربي ژبه کې نورې کليمې هم لکه رَقَبه او عُنُق شتون لري چې د غاړې لپاره نور ويونه او مفهومونه دي؛ «فَكُّ رَقَبَةٍ» بلد۱۳(۹۰:۱۳)، «وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ ...وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ... وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ...» [نساء۹۲(۴:۹۲)]، «وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ...» [اسراء۲۹(۱۷:۲۹)].

«مَسَدٍ» چې د دې سورة له نومونو څخه يو نوم دی او ښايي ډېر مشهور نوم له ټولو همدا دی، د هاغو رښتو او تارونو پر غښتل کېدو، تاوېدلو او اوبدل کېدلو دلالت کوي چې د وړيو او پنبې د تارونو او رښتو په اوبدون او جوړښت کې [د سپېنسيو تاوولو او نسّاجۍ په صنعت کې] او هم د خرمنې او د کجورو د پاڼو د رښتو او تارونو په اوبدون او جوړښت کې څرګند دي.

د انسانانو لاسته راوړنې هم د ژوند په اوږدو کې په تدريج اوبدل کېږي او يو پر بل اېښوول کېږي او مجازاً د هغه د سرليک د غاړې چوپړوال او اړک ګرځي: «وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ ...» [اسراء۱۳(۱۷:۱۳)]. او موږ د هر انسان سرليک هغوی ته د هغوی په خپله غاړه کې اچولی دی. آيا په «فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ» کې د ابولهب د ماندينې هاغه سرليک نه ليدل کېږي، چې پخپله يې جوړ کړی ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا تمثيل او تشبيه د يوې داسې ښځې مسخ شوى انځور ځرګندوي چې د مرواريدو د غاړکۍ پر ځاى يې، د خسو او خځلو د لېږدولو لپاره پېړ پړى پر غاړه اچولى دى! که لومړنى د فطري ښکلا نښه ده، دويمى د بارکشۍ او د نفس د اسارت نښه ده. ومو ويل چې: جيد د سينګار او غاړکۍ د ځاى ځرګندوى دى، او دا لفظ د «عنق – رقبه» پر ځاى چې د غاړې ښکارندوى دى، راغلى دى؛ دا ښځه چې بايد ځان سينګار کړي او د ښکلا او لطافت نمونه اوسي، داسې مسخ شوې او بل شان شوې ده چې د فتنه ګر او بارکښ حيوان په بڼه اووښتې ده چې د خسو او خشاکو د لېږد پېړه رسۍ يې په غاړه کې اچولې ده. يعنې د ابولهب د ښځې په غاړه کې يو «حَبل» دى. «حَبل» يعنې رسۍ او «مَسَد» هم د خرما پاڼې او پاڅې دي چې يو څه ستغوالى او سختې هم لري. او «جِيد» هم چې د ښځو د تټر پاسنۍ برخې ته وايي چې بايد ګاڼه او د سينګار توکي پرې پراته وي؛ نو مطلب ترې غاړه نه ده، ځکه چې لکه څنګه مو چې وويل غاړې ته «عُنُق» يا «رَقَبه» وايي.

دا چې ځينو ويلي مطلب يې دادى چې په قيامت کې ورته په غاړه کې رسۍ اچوي، له دې لامله چې هغوى جيد لکه د عنق يا رقبه په څېر غاړه ګڼلې حال دا چې جيد د غاړکۍ او سنګارتوکو د ستون لپاره کارول شوى دى.

قرآنکريم فرمايي: دا خسبه په داسې حال کې چې هاغه رسۍ يې چې د مسد له جنسه ده، پر غاړه پرته ده. خسبانه به مو ليدلي وي چې کله غواړي کوم بار پر خپلو اوږو يوسي هرو هرو به يې پر خپلې شا تړي او په اصطلاح له دې خوا او اخوا يې پر خپله سينه تړي. دلته د «جيد» کليمه راغلې ده؛ سره ددې چې عربان د غاړې لپاره د «عنق» کليمه کاروي. خو «جيد» په ځانګړو اړوندونو کې کارول کېږي. مثلاً که وغواړي چې ووايي يوه رسۍ يې يو چاته په غاړه کې اچولې او هغه په کښولو بيايي، دلته «عنق» کارول کېږي. قرآن هم په دا راز اړوندونو کې د «عنق» کليمه کارولې ده: «... فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ »

(c) ketabton.com: The Digital Library

[شعراء ۴(۲۶:۴)] ددوی غاړې متواضعانه او د خاکسارۍ په دود ټیټې دي. «إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلاَلًا...» [یس۸ (۳۶:۸)] نه وايي «فی جیدِهِمْ»، وايي ددوی په غُنقونو کې مو زنځیرونه اچولي دي.

خو د «جید» کلیمه په هاغه ځای کې کارول کېږي چې غاړه له دې کبله چې د ښکلا ځای دی ذکر شي. کله چې غواړي ووايي غاړکۍ يې د ښځې په غاړه کې واچوله دلته د «جید» کلیمه کاروي او داسې بریښي چې د «جَیِّد» له بیخه د نېک او ښکلي په معنا وي. غاړه د ښځې لپاره د زینت او سینګار ځای دی. قرآن دلته غواړي ددې ښځې وضعه او حالت مجسم کړي؛ دا چې د «جید» کلیمه يې راوړې، غواړي ووايي چې ښځه چې ښايي د ښکلا او ښځینه احساساتو ښکارندوی وي، ددې ښځې د ښځینه نرم او لطیف طبیعت پر خلاف، زیږ او خشن طبیعت يې په وجود کې غلبه لرله او د رقیقو او لطیفو عاطفو او احساساتو پر ځای، خشن او دښمنانه حالت پکې شتون لري. په اصطلاح، «جید»، چې د هغې په وجود کې باید د سینګار او ګاڼې ځای وي، چې په واقعیت هماغه ښځینه مهر او عاطفه ده، ددې پر ځای، په هغه کې خشن او سوراوریز احساسات او د کینې او نفرت شرارې او اوربخرکي دي.

پاملرنه وکړئ، د حضرت موسی(ع) په داستان کې، کله چې مور يې هغه په پېټۍ کې واچوه او د نیل رود ته يې وسپاره او صندوق د فرعون ماڼۍ ته داخل شو، نقل کوي؛ کوم مهال چې درباریان صندوق له اوبو څخه رانیسي ـ او پوهېږي چې په صندوق کې کوچنی له قبطیانو څخه نه دی او له بني اسرائیلو څخه دی، هغوی غوښتل چې ويې وژني، چون پوهېدل هغه يې له مرګ څخه د ژغورنې لپاره اوبو ته ورکړی دی، د فرعون ښځه يې مخنیوی کوي او راځي ووړکی په خپلې غېږ کې اخلي او فرعون ته وايي چې، د هغه د وژلو پر ځای، هغه به په زویتوب ونیسو، ښايي دا زموږ په ګټه وي، چې قصه يې مفصله په قرآن کې راغلې ده. یعنې د ښځې لومړی مخامخ کېدل له احساسي او عاطفي جنبې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره دي او ښځه نشي کولی له خشونت او سختۍ سره سلوک او چلند وکړي.
وروسته يې، مفصله شرحه ورکړې ده چې د فرعون د مېرمنې عاطفه او احساس داسې غلبه کوي چې فرعون د بل هيچا خبره نه مني، د درباريانو خبره ردوي او موسی د فرعون لخوا په زويتوب نيول کېږي.
دا څرګندوي چې ښځه سپېڅلی او انساني وجدان، دَرُونَهْ او ذات او له مينې او محبته ډک احساس لري. نو، هاغه ښځه چې، ددې پرعکس، په دننه کې يې تاوتريخوالی، خشم، دښمني، کينه او عداوت دی، احساسات يې داسې سخت او خشن لکه د خرما د ونې د پوټکي د پاړو په څېر دي او له دننۍ ښکلا تش دي او ښکلا يې په بده بڼه بدله شوې ده. وجود يې داسې مسخه شوی دی چې د زينت او ښکلا پر ځای د بدۍ زښتوالی او ستغوالی برېښوي.

لکه څنګه چې وويل شول دا په قرآن کې د ابولهب د ښځې انځور شوې بڼه ده، او په حقيقت کې ددې دواړو انسانانو شخصيتونه څرګندوي چې څه ډول د ابولهب د حسد اور او د هغه د مېرمنې د دښمنيو اوربلونې هر دواړه نشت کړل.

موږ پوهېږو چې په قرآن کريم کې له مشرکينو او منافقينو څخه د هيڅ کوم وګړي د نوم ذکر نه دی شوی، ځکه د بندګانو شرک او عصيان، پالونکي څښتن ته کوم ضرر نه لري، او الله تعالی د غچ او کسات په لټه کې نه دی، او هم دا چې په کتاب کې د اشخاصو د نوم ذکرول تلپاتې تولیز ګټور قانون نه دی. خو په ځانګړې توګه د ابولهب نوم ذکر شوی هغه هم د «عبدالعزی» په اصلي نوم نه بلکې د هغه کنيه ذکر شوې ده، او ورسره د هغه د ښځې ذکرول د ځينو لاملونو له امله دي، چې په لاندې توګه ورته نغوته کوو:

۱ ـ چون د ابولهب ضرر له بل هر کافر او مشرک څخه زياتتر او د رسول الله(ص) په ځور او آزار کې د مشرکينو د جرأت او زړه ورتيا لامل کېده، او د هغه له دې شر سره الله تعالی پوهېده چې هغه د کفر په حالت کې له دنيا ځي، ځکه يې خبر ورکړی او دا پخپله يوه معجزه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ـ د هغه ذکر ددې لپاره دی چې د نړۍ خلک پر دې پوه شي چې د الله رسول(ص) له الله(ج) پرته کوم بل مرستيال او ياور نه درلود او د هغه تبليغ او بلنه تحميلي او پر نورو په زور او زبردستۍ د منلو توکي او وسايل نه درلودل.

۳ ـ خلک بايد پوه شي چې تبر، نسب او اصل په درد نه لګي. د جزاء د قانون پر وړاندې هاشمي ښاغلی له حبشي غلام سره توپير نلري او هسې دې خلک د غټانو او سترو کسانو پر نامه او له هغوی سره د نسبت او خپلوۍ له کبله مغرور نشي او ښايي ووايو د هغه ښځه د فساد او چغلګرۍ د خسو او خځلو خسبه وه، او د حضرت رسول اکرم پر لار به يې خس او خاشاک او اغزي شيندل.

سره له دې چې ددې سورة د آيتونو ظاهر، د مشخصو او مشهورو نر او ښځې په اړه، او پر هغوی پورې محدود او اړوند بريښي، خو کومې اشارې او تعبيرونه چې په دې آيتونو کې راغلي دي نامحدودې او عمومي دي او د هر داسې سړي او ښځې شوم عاقبت، پايلې او صفتونه څرګندوي چې د حق او خير د بلنې پر وړاندې اورلګاندي او فتنه اچونه کوي. دا آيتونه د هر مهال لپاره دي او د هر مهال د داسې اشخاصو له تحقير او غندنې کنايه ده. دا سرليک نه يوازې د ابولهب او امّ جميل لپاره دی او بس، بلکې هر څوک چې له قرآن سره مخالف وي او په نړۍ کې د هغه د احکامو له دود او برلاسۍ مخنيوی وکړي، په دوزخ کې به له هغوی سره نژدې او همدم وي.

او په هره زمانه او هر راز شرايطو کې که څېنو خلکو د ليد له يووالي سره، حق او خير ومومند او د هغه د پرمختګ لپاره وفادار او ټيکاو پاتې شي، هرومرو به يې د حق او خير وړانګې خپرې شي او پليونان به يې بريالي کېږي او خلک به پوځ پوځ هغه ته مخه کړي «إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ....» او د دسيسه کارانو او ټګو برګو اورلګاندو او د هغو ښځونکانو لاسونه او نفسونه پرې کېږي چې د هغوی لپاره د فتنې د اور د خسو او خاشاکو راوړونکي، ګوډاګيان او د لاس آله

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې دي او له تور او مسخ شوي مخ سره به د خپلو عملونو او کړنو په دوزخ کې لوېږي: تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ... سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ...

ګواکې د همدغه تناسب، لامل او علیت له ليده دا سورة په قرآن کې د نصر له سورته وروسته ځای پر ځای شوی دی، سره ددې چې د تبت سورة مکي دی او د نصر سورة کلونه وروسته له هغه په مدينه کې نازل شوی دی.

ددې سورة اړيکه مو له مخکيني سورة سره توضيح کړې ده او و مو ويل چې دا څلور سورتونه چې په هغې کې پيغمبر ته د ويلو فرمان ورکړل شوی دی، په دې معنا دی چې د خپل پالونکي څښتن ربوبيت خپل نفس ته تلقين کړي.

دا دوه سورتونه [نصر او مسد]، په لنډه توګه، دوه مختلف سرليکونه څرګندوي: د هاغو کسانو سرليک چې د الهي نصرت په توسه برياليي شول او، په مقابل کې، د هاغو کسانو سرليک چې هڅې يې بې ېبرې او بې پايلې پاتې شوې، پرې شولې او ونغځېدلې، او د هغه ګرد کوښښونه چې د حق په پټولو کې يې سر ته رسول ناکام شول او همدا راز د خلکو په ځورولو کې يې ټولې کړنې ابته شولې او د هغه سرداری، مشرتوب او لويي د تل لپاره د هغه لاسه ووتلې، ټولې چارې يې بېکاره شوې، غرور يې مات شو او له ځواک او زوره ولوېد او د تباهۍ په کنده کې د تل لپاره پرېوت.

پالونکی څښتنه! زموږ زړه له هر ډول ځيل، لجاجت، آغوږ او هوډه کولو وساته.

لويه خدايه! موږ ټول د خپلو چارو له پايلو په ډار کې يو، ته موږ ته امنيت او سوکالي راوبښه! او زموږ د چارو پايله په خير کړې! وَ اجْعَلْ عاقِبَةَ أَمْرِنا خَيْراً.

يا الهي! موږ پوهېږو په هاغه ستر نياوتون کې نه مال او شتمني او نه د خپلوی اړيکې هيڅ يو کومه ګټه نه رسوي، يوازې ستا لطف او لورونې چار سموي، موږ په خپلو لُطفونو او لَوْرَوُنو کې شامل کړه! آمين

صدق الله العليّ العظيم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: ددې تشريح د ليکلو پر مهال لاندينيو سرچينو ته هم مراجعه شوې ده:

۱ ـ نظم قرآن ـ د عبدالعلي بازرگان لیکنه

۲ ـ آشنايي با قرآن ـ د مرتضی مطهري ليکنه

۳ ـ في ظلال القرآن ـ د سيد قطب لیکنه

۴ ـ تفهيم القرآن ـ د مولانا سيد ابوالاعلی مودودي ليکنه

۵ ـ تدبر قرآن ـ د مولانا امين احسن اصلاحي ليکنه

٦ ـ قرآن حکيم [ترجمه و توضيحات فارسي] ـ عبدالعلي بازرگان

۷ ـ الميزان في تفسيرالقرآن ـ د سيد محمدحسين طباطبائي ليکنه

۸ ـ کابلي تفسير [قرآن کريم ترجمه او تفسير ـ مولانا محمود الحسن ديوبندي او علامه شبيراحمد عثماني] پښتو کوونکي : د عالمانو يوه ډله

۹ ـ پرتوی از قرآن ـ د سيد محمود طالقاني ليکنه

۱۰ ـ تفسير نمونه ـ د آيت الله مکارم شيرازي او د ورسره علماو د پلاوي ليکنه

۱۱ ـ تفسير نور ـ د مصطفی خرمدل ليکنه

۱۲ ـ تابشي از قرآن ـ د سيد ابوالفضل ابن الرضا برقعي قمي ليکنه

۱۳ ـ تفسير باران ـ د دوکتور مهدي خُدّاميان آراني ليکنه

۱۴ ـ ترجمه تفسير طبري ـ د حبيب يغمائی په اهتمام او تصحيح

۱۵ ـ تفسير ابن کثير [حافظ عمادالدين ابوالفدا اسمعيل بن عمر ابن کثير الدمشقي] اردو ته ژباړه : مولا محمد جوناګړهي

۱٦ ـ معارف القرآن ـ د مولانا مفتي محمد شفيع ليکنه

۱۷ ـ تفسير مصباحين (اردو) ترجمه و شرح تفسير جلالين ـ ليکونکي : جلال الدين محلي او جلال الدين سيوطي ـ اردو ته ژباړه او شرح: محمد لياقت علي رضوی

۱۸ ـ تفسير کمالين د جلالين تفسير اردو شرح د : مولانا محمد نعيم ديوبندی

۱۹ ـ د قرآن عظيم الشان پښتو ژباړه ـ مولوي قيام الدين کشاف

۲۰ ـ عزيزالتفاسير ـ د قرآن کريم پښتو ترجمه او تفسير ـ مولوي سلطان عزيز (عزيز)

۲۱ ـ صفوةالتفاسير ـ د محمدعلي الصابوني ليکنه ـ ژباړونکی: مولوي شمس الله کمال زاده

۲۲ ـ د قرآن پلوشې ـ د ګلب الدين حکمتيار لیکنه

۲۳ ـ تفسير دېوبندي ـ د مولوي عبدالحنان لیکنه

۲۴ ـ حکمة القرآن ـ د مولوي امين الله پېښاوری لیکنه

۲۵ ـ تفسير ايوبي حنفي ـ د مولانا محمد عبيدالله ايوبي لیکنه

۲٦ ـ تفسير احسن الکلام ـ د مولوي عبدالسلام رستمي ليکنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷ ـ قرآن کريم په پښتو ـ د اجرالدين اقبال ژباړه
۲۸ـ شرحې بر سوره های قرآن ـ عبدالعلي بازرگان ـ د عبدالعلي بازرگان ويب پاڼه [bazargan.com]
۲۹ ـ تفسير روح القرآن ـ مؤلف ډاکتر مولانا محمد اسلم صديقي.
۳۰ ـ د قرآن ټکی په ټکی او روانه ترجمه ـ مولوي جانباز سرفراز
۳۱ ـ روح المعاني فی تفسير القرآن العظيم والسبع المثانی ـ العلامه ابی الفضل شهاب الدين محمودالالوسی البغدادي
۳۲ ـ تفسير جواهرالقرآن ـ مولانا حسين علي
۳۳ ـ تفسير روح البيان ـ شيخ اسماعيل حقی البروسوی
۳۴ ـ «کنزالايمان او تفسير نورالعرفان»ترجمه احمد رضاخان بريلوي، تفسير احمد يارخان نعيمي
۳۵ ـ کشف الاسرار و عُدة الابرار ـ [د قرآنکريم ادبي او عرفاني تفسير] خواجه عبدالله انصاري
۳٦ ـ د قرآن رڼا [د قرآن پښتو معنا او لنډ تفسير] مولوی محمد ظاهر اسدالله مکي
۳۷ ـ تفسير الفخرالرّازی المشهور بالتفسيرالکبير و مفاتيح الغيب، امام محمد الرازی فخرالدين
۳۸ ـ التّفسيرالمبين ـ دوکتور عبد الرحمن بن حسن النّفيسه
۳۹ ـ تفسير قرطبی ـ محمد بن احمد بن ابوبکر قرطبي، ترجمه اردو: پيرمحمد کرم شاه
۴۰ ـ المفصل في تفسيرالقرآن الکريم ـ المشهور بتفسيرالجلالين ـ للامام جلال الدّين المحلّيّ والامَام جلال الدِّين السّيُوطيّ.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library